

HAFTALIK SIYASI HABER VE YORUM DERGISI

TOPLUM

Mizah Sayfalarımızda
AZİZ NESİN

T.C.
ASKERİ YARGITAY

Ankara'da
Yargıçlar
Var

sayı: 44

250 kuruş

Ekim 1973

0

PAHALI OLSUN

10 Ocak 1973 tarih ve 24/4 sayılı Akbaba dergisinde aynen şöyle başlayan bir başyazı okumuştum «SALÇASIZ OLSUN». «İştah nazlı bir duygudur. İnsanlar onu «açmak» için aperitiflerden, soslardan ve saymakla bitmeyecek mutfak hünherlerinden medet umarlar. Oysa fiziksel olduğu kadar psikolojiktir İştahın kaynağı.»

Ve adı geçen yazı, İştah açma yollarını iki öyküyle daha da kuvvetli bir şekilde, psikolojik yönden kafamıza sokmuştu. Örnek mi? Birincisi, Amerikalı genç kızın, «Judith Silver» in, Rus genci «Gavriel Shapiro» ile aralarında geçen yasak aşkın yasaklarla daha da sonsuzlaştığını ve sonuçlarını. İkincisi, Arjantin eski devlet başkanı Peron'un duygusal düşüncesini ve politik çevrede uğradığı âkabetini, benim gibi bütün okurların okuduğunu sanıyorum. Hikâyeleri tekrar anlatmaya gerek görmüyorum. Konuya geçelim:

Sigaranın beş kuruş olduğunu ben bilmiyorum ama bilenler çoktur ülkemizde. O zamanlar sigara içenlerden kalma bir özdeyiş vardır halk arasında: «Sigara beş kuruş, herkes içiyor. Yirmibeşe çıkarsın, içenle içmeyen belli olur.» Aslında, beş kuruş değerliydi o zamanlar, ama, her nedense, bu söz yaşadığımızda, yıllar boyu.

Buna mukabil, o söz, benim devremde gerçekleşti. Sigara içen de belli oldu, içmeyen de. Ama, gelin görün ki, nasıl neticelendi? Sigara beş iken onbeşe, onbeş iken kırkbeşe, 70'e, 90'a, 140'a, 175'e fırladı kısa zamanda.

Bildiğimiz gibi, diğer mamuller de yerinde durmadı. Bu demek oluyor ki: Yüzeyden değil de, dolaylı yollardan insanları birçok şeyden mahrum etmek, yasaklık ortamını hazırlamakla halkta bu yönde heves ve ilgi uyandırmak. Çünkü her yasak, çekicidir. Millet olarak iyi bilinir ki, biz Türkler, hiçbir yasağı yenmemiş edemeyiz. Bu yüzden, hangi yasak olursa olsun, ateş pahasına, ona ulaşmak iste-

riz. Fiat artışı ne denli çok olursa, okadar çok feryat eder, sonra da yarışa geçeriz. Nitekim piyasada filtireli sigara darlığının var olduğu zamanlar, küçüğünden büyüğüne sosyeteden köylüsüne kadar herkesin ağzında filtireli sigaraları hayretle gördüğümüz çok olmuştur. Ve yine, bir kimsenin bir günde en azından bir paket sigara içebileceğini hesaplamış ve de her zamanki gibi şaşmışızdır: «Bu kadar parayı nereden buluyorlar?»

Köylü filtireliyi içerken, aşırı zengin, Amerikan sigarası içmesin de ne yapsın, a canım? Suç onda mı yani?

Lâfi fazla uzatmadan şunu belirtmek isterim ki: İnsanın ve toplumun, bulunduğu düzeyde varlığını devam ettirmesi için kol ve kafa yönünden eksiksiz olması gerekir. «Sağlam kafanın sağlam vücutta olacağına» artık herkes inanmış durumdadır. Bunun da ancak iyi beslenme yoluyla gerçekleşeceğini yine millet olarak hepimiz bilmekteyiz. Aynı zamanda, en iyi besin maddelerinin de et, süt, balık ve yumurta olduğunu yine biliyoruz. Etin ve buna bağlı olan değerli besin maddelerinin pahalı oluşu, bildiğimiz gibi, az oluşundan ve de bu alanda girişilen çabaların kösteklenerek verimsiz hale getirilişindedir. Ayrıca, bu yöndeki gelişim sahalarına, protein yönünden boş olan tahılların sahip olmasındandır. Demek oluyor ki: Değerli besin maddelerinin üretim sahaları; buğday, pirinç, mercimek ve nohut gibi kalorisi az, karın şişirici, boş besin maddelerine ayrılmıştır. Güney illerimizde bol miktarda pamuk üretilirken, yerini, «Sonora 64» tipi Amerikan buğdayına terk etmedik mi? Pirinç alanlarında girişilen geniş İslahat hareketlerini duyduk mı? Güdengüne artmakta olan baraj sayılarından yine pirinç tarlalarının istifade edeceğini bilmiyor muyuz?

Peki, şu günlerde pirincin ve buğdayın fiyatlarının artışına ne demeli? Buğday ülkesi olan ve pirinç yönünden zengin sayılan ülkemizde pirincin 8 TL. olması ne demektir? Milleti birbirine düşürüp, sen aldın ben almadım düşüncesinin gerçekleşmesinden başka ne olabilir?

Zaten her yıl, Amerika'nın üretim artıklarını ister istemez almıyor muyuz? Alıyoruz elbet. Ve ses çıkaramıyoruz. Çünkü, yediğimiz hep tahıl, kafamız çalışmaz oldu. Mademki buğday ve pirinç gibi ta-

hıl yemek iyi bir şeydir, niçin Amerikalı dostlarımız bir yılda şahıs başına 67 kilo gibi bir tahıl tüketimi yaparken, biz, 268 kilo gibi bir üstün tüketim içindeyiz? Yok mu onlarda buğday? Neden kendileri tüketmeyip de bize yedirmek istiyorlar? Sebebini açıklamak çok basit: Et yemekten, buğday ve pirinç gibi tahıllara zaman kalmaz da ondan.

Pirincin ve buğdayın fiyatlarının artışı dileriz ki üretici lehine olsun. Ama şurasını da görmemek elde değil ki, tüccar elinde bulunan pirincin fiyatının artışında politik bir neden olsa gerek. Ve asıl amaç, yukarıda da arz edildiği gibi, dolaylı yollardan bir yasak yaratılıp, elde bulunan pirinç ve benzeri tahılların esrareniz bir yolla değer kazanmasını sağlayarak, milletin, her zaman olduğu gibi, tahilgillerle uyuşturulmasını sağlamaktır.

İbrahim YILMAZ (Sürmene)

BÖYLE KAZANIP..

Elifi görse mertek sananlar, bu düzende dayısı olanlar, şimdi milyonları vuranlar.

Üçkağıtçı, kapkaççı, simsar, sahte müslüman, hilebaz dindar olanlara herkes kanar da, doğruları köyden kovar.

İstimsalıklar yolsuzlandı, Milyonerler teşviklendi, Biz okuduk da ne oldu?

Cep delik cepken delik, Tahsilde iş var dedik, Cüzdanımızda bir metelik olmadığı gibi, mimsendik de

Üstelik

BÖYLE OLMALI

Düzenin düzensiz dişlileri arasında tüm gerçekleri örtbas edip gizlemeli.

Doğru söylemek neyine? Sırtını yasla dayına, alkış tut alayına, kavuş aslan payına.

Milyonları vurmak için, şirketleri kurmak için, bu milleti yolmak için,

gerçekleri gizlemeli, doğruyu hiç dememeli, yolsuzluğu görmemeli, yemeli hep vemeli.

Mustafa Balkız (Ankara)

AZİZ NESİN'in hikâyesi: Bir zamanlar 28 ve 29'uncu sayfalarda

- Mehmed Kemal'in "Politika ve Ötesi" yazısı 11'nci sayfada
- Ekonomi, 17'nci sayfada başlıyor. Ali Necati'nin yazdığı "Toplum'da ekonomi" 18'inci sayfada
- 19'uncu sayfada Kitap var: Leon Uris'in "7 numaralı mahkeme" adlı eseri konu almıyor
- Arşiv, 20 ve 21'inci sayfalarda, "hâfıza-i beşer nisyan ile malûl" olsa da, Arşin'in asla unuttuğum bir kere daha ortaya koyuyor
- 22 ve 23'üncü sayfalar, dış olaylara ayrıldı. Ortadoğu raporunda Lübnan ile El Fetih gerilla-

Sinema

Yazan:
MEHDI ZIT
5'inci sayfada

Toplum'a göre

Anayasa, CHP ve bir yargıç
Yazan:
Turhan Erker
6'ncı sayfada

larının ilişkisi anlatılıyor

- Haberler arasında, Anayasa değişikliği için Millet Meclisinde yapılan çalışmalar, Askerî Yargıtay Başkanının aynı konuda, Anayasa Komisyonu üyelerine yazdığı mektup, Madanoğlu davası, Üniversiteler Kanunu çalışmaları, Cahit Kayra ile "enfilyasyon ve istikrar tedbirleri" konusunda yapılmış bir konuşma yer alıyor

Mizah

25'inci sayfadan başlıyor:
**Hasan Hüseyin
Turhan Selçuk
Semih Balcıoğlu
Ferruh
Tonguç**

Basıldığı tarih: 8 Şubat 1973
Kapak: FAHRİ KARAGÖZÜ

TOPLUM

cuma günleri yayınlanır haftalık
siyasi haber ve yorum dergisi

GAMAYA Gazetecilik
Matbaacılık ve
Yayın Limited
Şirketi adına
Sahibi ve Genel
Yönetmen:
Turhan ERKER
●
Sorumlu Yazı İşleri
Müdürü:
Abdullah Emre İleri

TEL: 18 07 59

YÖNETİM YERİ:
Meşrutiyet Caddesi
Hatay Sokak 10/15
Bakanlıklar — Ankara

HABERLEŞME:
Posta Kutusu 160
Ulus — ANKARA

TOPLUM Dergisinin bu sayısı, Vatan Matbaacılık A.Ş. tesislerinde dizilmiş, tertiplenmiş, Bağkent Gazetecilik Matbaasında basılmıştır. Klışeler Emek Klışecilik'te yapılmıştır. Dağıtım: Hür Dağıtım

ABONE

6 aylık (26 sayı) 65 TL.
Yıllık (52 sayı) 125 TL.
Yurt dışı (Uçak) 190 TL.
Yurt dışı (Adl) 151 TL.
ABD (Uçak) 310 TL.

İLÂN TARİFESİ

Arka kapak 5.000 TL. Arka kapak 4.000 TL.
(renkli) (siyah-beyaz)
Sütün cm. 50 TL. İç sayfalar 3.000 TL.

Sevgili TOPLUM okuru, Geçtiğimiz hafta Millet Meclisi gürültülü —gürültülü ne kelime! Küfürleşmeli, yumruklanmalı ve daha birçok şeyli— bir oturum yaptı; onu, küfürleşmeli bir başka oturum izledi. Bunlar toplantı salonunda ve toplantı sırasında olanlar. Bir de koridorlardaki kavgalar var... Mecliste, koskoca parlamenterlerin, öğrenci disiplini içinde oturup kalkmaları elbette ki beklenemez. Ama kavga, ama küfürleşme?.. Parlamenterlerden elbette ki bu da beklenmez. Parlamento üyelerinden bazıları, Basının, Parla- mentonun itibarıyla oynadığını öne sürer; hattâ bu iddiayı zaman zaman Meclis kürsüsünde ve komisyonlarda tekrarlar, bunu «demokrasi ve rejim düşmanlarının bir taktiği» olarak nitelerler. İnsaf ile düşünülün...

Bu kavgalar, bu küfürleşmeler, Parla- mentonun itibarına itibar mı katıyor? Parlamenterler, ağza alınmaz küfürlerle birbirlerinin üzerine hücum edince, bu olağan sayılıyor da, kavgaların yazılması mı «rejim düşmanlığı» oluyor?

Parla- mentonun gece oturumlarında çıkan kavgalardan sonra, taraflar birbirlerini alkollü olmakla suçlarlar; suçlananlar bunu reddederler. Bu, hoş birşey olmasa gerek. Ama, lütfen söyley misiniz; Meclis lokantasında, neredeyse sudan ucuz satılan onca alkollü içkiyi kim içiyor? Eğer, Meclis oturumlarına alkollü olarak katılmıyacaksa, lokantada içkinin işi ne?

İş Kanunu, patronlara, işine alkollü gelen, ya da işyerinde alkollü içki bulunduran işçiyi kovma hakkı tanımıştır. Herhangi bir işyerinde içki içilmesini bu kadar büyük bir suç sayan parlamenterler, işyerlerini Meclisten çok daha değerli sayıyor olsalar gerek...

Görünüş odur ki, Türkiye'de herkes, Parla- mentonun itibarından söz edebilir, Parla- mentonun itibarına sahip çıkabilir; ama parlamenterler, asla!..

Saygılarımızla

TOPLUM

Parlâmento

Anayasa değişikliği

Saatler gecenin 21.00'ini gösteriyordu. Kürsüdeki ince, uzun boylu, kaytan bıyıklı adam, yarım saatten beri konuşuyordu. Kendisine, oturdukları yerden laf atmak suretiyle sataşanlara öylesine parlak cevaplar vermişti ki, keyfine diyecek yoktu. Bir ara sözlerine ara verdi ve kürsüdeki su bardağıntı üçüncü defa alıp ağzına götürdü. Yüzünde derinlemesine bir tebessüm vardı. Kolay şey değildi; karşısındaki iki yüz kişi, her cümlesine sataşıyordu. Genç adam da, bu sataşanların herbirine, ağzına ne gelirse onu söyleyerek cevap veriyordu.

Henüz bardaktan bir yudum almıştı ki, başlangıçtan beri kendisine sataşanlardan biri «Ne gülüyorsun, karı gibi!» diye bağırdı. İşte, ne olduysa bundan sonra oldu. Bardağı ağzından çekti ve sordu:

«— Kim o terbiyesiz?..»

O terbiyesizin kim olduğunu öğrenmeye kadar beklemeden, elindeki bardağı, sesin geldiği yana doğru fırlattı. Ortalık birden karıştı. Bardak, sıraların üzerine düşüp parçalanmış, kimseye bir şey olmamıştı. Koskoca salon, bir anda, ana-baba günü haline geldi. Kürsünün sol yanında oturanlardan büyük bir çoğunluk, sağ yanında oturanlardan da 20-25 kişi, önce kürsünün önüne doğru hücum ettiler, sonra da birbirlerine sille, tokat, yumruk girdiler.

Sadece sille, tokat ve tekme sallamakla yetinilmeyordu, ağızlar da çalışıyordu. Tutanaklara da geçtiği gibi, kavga edenler, birbirlerine şöyle hitap ediyorlardı:

«— Terbiyesiz senin babandır!»

«— O kürsüden bardak atılmı be adam!»

«— Haddini bilmeyenlere atılır!»

«— Siz attırdınız, siz bomba attırdınız..»

«— Sahtekâr!»

«— Yassıada kargası!»

«— Sen ne anlarsın, enayi!»

«— Allah belânızı versin!»

“Müessif hâdiseler..”

Gecenin 21.30'unda sükûnet sağlanabildi. Sadece, stenografların bulunduğu yerin merdiveninden aşağı yuvarlanan bir kişi ile gözünün üzerine yumruk yiyen birkaç kişi hafif yaralı idi. Ölü ve ağır yaralı yoktu.

Ortalık süt-liman hale döndükten sonra, iriyarı, frak giymiş adam, konuşma kürsüsünün daha üzerindeki yönetim kürsüsüne çıktı. Yüzü sapsarıydı. Sinirli olduğu, elindeki kâğıdın titreyişinden belli oluyordu. Şöyle dedi:

«— Cereyan eden müessif hâdiseler dolayısıyla müzakerelerin selâmetle yürütülemeyeceğine kani olduğum için oturumu yarın saat 10.00'a bırakıyorum.»

Herkes dağıldı. Salon bomboş kaldı. Şimdi içerde temizleyiciler vardı. Kırılan masa kapaklarını, yerlere serpilmiş kâğıt parçalarını ve bardak kırıklarını topluyorlardı.

“Kaldığımız yerden devam!”

Ertesi sabah fraklı adam, önündeki çanı üç defa çaldıktan sonra, «müzakerelere dün gece kaldığımız yerden devam edeceğiz» dedi. Fakat yine, konuşma kürsüsünün sağında oturanlar arasından birisi ayağa fırladı ve müzakerelere kaldığı yerden başlanmasına imkân vermeyen bir teklifte bulundu. Teklifçi, şöyle diyordu:

«— Dün geceki olaya sebep olanların cezalandırılmasını istiyorum. Başkanlık divanı görevini yapmamıştır, onları da protesto ediyorum.»

Vay sen misin ceza isteyen, sen misin protesto eden!. Bir gürültü, bir patırtı ve bir küfürleşme daha:

«— Ben sizin... Çocukları..»

«— Ben de sizin.. çocukları diye..»

«— Sen bunun cezasını göreceksin..»

«— Sen bunun cezasını benden önce göreceksin..»

«— ?!...?!...!»

«— !?...!...?»

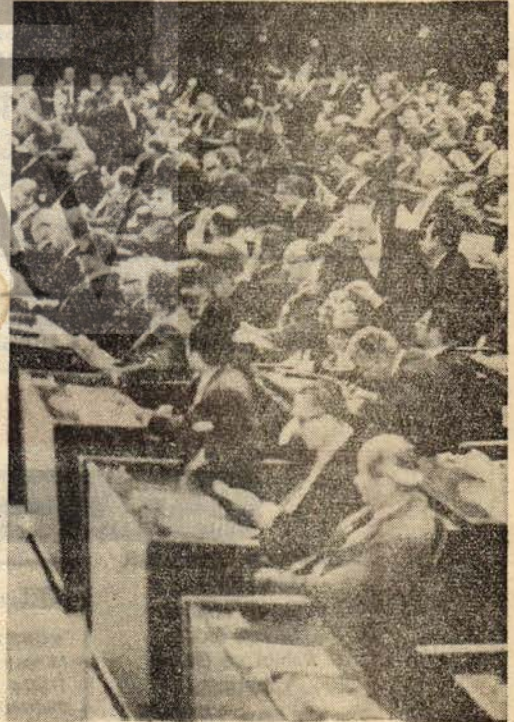
O gece ve o sabah, Millet Meclisinde, Anayasanın beş asıl maddesinin değiştirilmesi ve Anayasaya iki geçici madde daha eklenmesi için hazırlanan «Süleyman Demrel ve arkadaşları»nın kanun teklifi ile bu teklifi kabul eden Anayasa Komisyonu raporu görüşülüyordu. Kürsüdeki ince, uzun boylu ve kaytan bıyıklı adam, DP Grup Başkanı Hasan Korkmazcan; kendi-

sine «ne gülüyorsun, karı gibi..» diye bağıran da, AP Senatörü Orhan Kor'du. Açtüzüğe göre, Millet Meclisi toplantılarına senatörler katılamazlardı ama, Orhan Kor nasılsa girmiş ve ön sıralarda oturarak tartışmaları izlemişti.

Ertesi günkü gazeteler, şimdiye kadar görülmemiş biçimde cereyan eden bu olayı okurlarına en geniş ölçüde duyururlarken, milletvekillerinin akşam yemeğini Meclis lokantasında yediklerini de bildiriyorlar, ayrıca bu lokantadaki içki fiyatlarını liste halinde yayımlıyorlardı.

Kavganın nedeni

Kavga, Hasan Korkmazcan'ın, Anayasa değişikliklerine karşı çıkması veya Devlet Güvenlik Mahkemeleri kurulmasını demokratik ilkelere aykırı bulması yüzünden çıkmış değildi. Ondan önce konuşan AP sözcüsü, eski Demokratlara siyasi haklarının geri verilmesi için daha önce Meclisten çıkan kanunun Anayasa Mahkemesince iptaline, şimdi de DP Genel Başkanı olan o zamanki Millet Meclisi Başkanı Ferruh Bozbeyle'nin tutumunun sebep olduğunu söylemişti. Korkmazcan da işte bu iddiayı cevaplandırıyor ve «Ne dersiniz deyin, bu konu sizin üzerinizde kalır» diyordu. Bu yüzden de ki, konuşma kürsüsünün sağında oturan AP'lilerle, solunda

MECLİS TOPLANTI HÂLİNDE
Fırtınadan önceki sükûnet!..

oturan DP'liler birbirlerine girmişlerdi.

Aslında, Anayasa değişikliğine temelde karşı olan, ancak günün koşulları içinde bu değişikliklerden bazılarına taraftar bulduklarını söyleyen sadece CHP sözcüleri idi. Bu sözcülere bir de İstanbul bağımsız milletvekili Mehmet Ali Aybar katılmıştı. Bunların dışında kalanların hepsi, Demirel ve arkadaşları tarafından getirilen değişiklik tekliflerini benimsiyordu.

CHP, başlangıçta, Anayasa değişikliği tekliflerinden Devlet Güvenlik Mahkemelerinin kurulması, askerî mahkemelerin sıkıyönetim kalktıktan sonra da görevlerine devam etmesinin sağlanması ve sıkıyönetimin gözaltında bulundurma süresi ile ilgili olanlara karşı çıkmıştı. Parti hesaplarının Anayasa Mahkemesince incelenmesi ve partiler aleyhine açılacak kapatma davalarına bu mahkemede duruşmaları olarak bakılması, savaş halinde askerî mahkemelerde üyelerin hakimlik niteliğinde olması ilkesinin aranmaması ve siyasi partilere hazine yardımı yapılması konularına ilişkin maddeleri ise benimsemişti.

Millet Meclisi Anayasa Komisyonu, sıkıyönetimin gözaltında bulundurma süresiyle ilgili maddede değişiklik yapınca, CHP, bu maddeye karşı olan muhalefetinden vazgeçti. Komisyon, sözkonusu maddenin gerekçesine, CHP'li üyelerin isteği üzerine şu hükmü koymayı kabul etti:

«Diğer taraftan, bu fıkrada tayı edilen en çok onbeş günlük tutuklama süresinin aynı suç sebebiyle ve ortaya yeni bir hadise, yeni deliller çıkması gibi muhik bir sebep yok iken aynı şahıs için mükerremes kullanılarak müddetin uzatılmasının mümkün olmadığını da gerekçede açıkça gösterilmesi kararlaştırılmıştır.»

CHP Grupunun görüşü

Millet Meclisinde, Anayasa değişikliği teklifinin tümü üzerinde CHP Grupunun görüşünü yansıtan Tokat milletvekili İsmail Hakkı Birler,

«— İnanmadığımız, aksine, sakinçalarına inandığımız konulardaki Anayasa değişikliklerine şu veya bu şekilde yardımcı olmamız mümkün değildir» dedi ve Devlet Güvenlik Mahkemeleri konusunda da şunları söyledi: «Örneğin, Devlet Güvenlik Mahkemelerinin kuruluşu,

Olayların İçinden

Sinema

Rejisör: Çevireceğimiz sahne şöyle: İbrahim sen kürsüye çık. Orada konuşuyorsun. Şükrü sen de sağ taraftan elini kolunu sallayıp bağırarak kürsüye doğru yürü.

Şükrü: Kürsüye doğru yürürken ne söyleyip bağıriyorum?

Rejisör: «Sahtekâr!» diye bağıriyorsun.. Ayhan sen de bu taraftan bağırarak yürüyorsun.

Ayhan: Ben ne söylüyorum?

Rejisör: Sen de: «Sahtekâr sensin!» diye bağıriyorsun.. Ekrem sen, Şükrü'nün arkasından gidip, Şükrü'nün üstüne yürüyen Ayhan'ın üstüne yürüyor ve bağıriyorsun...

Ekrem: Ne diyorum?

Rejisör: «Sözünü geri al» diyorsun.

Ekrem: Alıyor mu?

Rejisör: Acele etme canım!.. Halil'le Şevki de şu merdivenin başında duruyorlar. Halil'in arkası merdivene dönük. Şevki, Halil'in üstüne atlıyor. Fakat Halil eğilince, Şevki hızını alamayıp merdivenden aşağı yuvarlanıyor. Gözlüğü kırılıyor ve yüzü gözü kanıyor.

İlhan: Benim rolüm ne?

Rejisör: Sen, ayakkabının tekini ayağından çıkarıp fırlatıyorsun.

İlhan: Nereye?

Rejisör: Kameraya doğru. Fakat dikkat et, objektife gelmesin.. Vedat nerde?

Vedat: Burdayım.

Rejisör: Sen de oturduğun yerden ayağa kalkıp bağıriyorsun: «Allah belânızı versin!»

Vedat: Kime «Allah belânızı versin» diye bağıriyorum?

Rejisör: Herkese.. İlhami sen de, «Allah belânızı versin» diye bağırın Vedat'ın kafasına elindeki çantayla vuruyorsun. Şakir sen de, «Allah belânızı versin» diye bağırın Vedat'ın basına çantayla vuran İlhami'nin kafasına su döküyorsunuz.. Kavgacı figüranlar nerde?

Figüranlar: Burdayız.

Rejisör: Siz de şu meydanlık yerde döğüşüyorsunuz.

Figüranlar: Kim kime vuruyor?

Rejisör: Herkes herkese...

MENDİ ZIT

başlangıçta, huzur dönemine girilmesinin ve sıkıyönetimin kalkmasının ilk ve ana ilkesi olarak öne sürülmüş, ancak daha sonra sıkıyönetim kalksa da mahkemelerin devamı öngörülmek suretiyle, bu görüş ortadan yok edilmiştir. Bu mahkemenin kuruluş şeklinde icra yetkileri tanıyan hükümler, başlangıçta huzur dönemine girilebilmesi için kabul ettiğimiz bu Anayasa değişikliğinin daha sonra tamamen karşısında olmamız sonucunu doğurmuştur. Bu arada, Güvenlik Mahkemelerinin kuruluşundan yana olmayanların anarşiden yana oldukları ileri sürülecek kadar hafiflikler de maalesef görülmüştür.»

MGP, AP ve DP üclüsü

MGP'li Emin Paksit, vaptiği konuşmada, CHP sözcüsünün Gü-

venlik Mahkemelerine ilişkin görüşlerini cevaplandırdı ve CHP'yi bir bardak suda fırtına yaratmaktaki suçladı. Paksit'e göre, partilerarası Komisvonda hukuk devleti ilkeleri içinde bir mahkeme kurulması için kırk yarcasına dikkat gösterilmişti. Bu mahkemelere karşı çıkanlar, Türkiye'nin bir güvencilik meselesi bulunduğunu nasıl unuttabiliyorlardı? Bu mahkeme ile 'hukuk devleti zedelenmezdi; aksine daha güçlü hale geldi. CHP, bu mahkemelerin kurulmasına engel olursa, sonuçlarına da razı olacaktır.

AP Grupunun görüşlerini de Eskişehir milletvekili Sevgi Öztürk açıkladı. Öztürk, Devlet Güvenlik Mahkemelerinin kuruluşundan vana vandı. Söyle diyor:

«— Devlet Güvenlik Mahkeme-

Anayasa, CHP ve Bir Yargıç

Ankara'dan bir yargıcın sesi yükselmeseydi, bu yazı «Türkiye Arsenik Komasına Girdi» başlığı altında ve başlığından da daha kara, daha karanlık olacaktı.

Cinayet romanlarında, eşlerini damla damla arsenikle zehirleyen kişiler vardır. Zavallı kadın ya da erkek, zamanla, eriyerek ölür. Otopsi yapılmazsa, neden öldüğü de saptanamaz.

Türkiye'de de özgürlüklerin böyle tedrici ölüme doğru gittiğini gösteren bir hava vardı geçen hafta içinde.

Anayasa'da hukuk-dışı değişiklikler olurken, toplum, kuruluşları ve aydınlarıyla bir tevekkül, bir oldu-bitti'ye boyun eğme, bir olup-biteceği bekleme dönemi içine girmişti.

Büyük bir ustalık içinde, parça parça yapılan Anayasa değişikliklerinin, iki yıl sonunda birçok irade merkezlerini felce uğrattığı görülüyordu.

Önceleri, Anayasa denilince çelik bir kalkan gibi direnen, parçalanmaları göze alan Ana Muhalefet Partisi bile, Mecliste büyük bir sükûnet içindeydi. Sanki çok teknik bir yasa görüşülüyordu da, o işten anlayan birinin konuşmasını dinlemek yetiyordu CHP milletvekillerine. Bir haddini bilmezsin, bir düşünce fukarasının, aslında cevap bile verilmesi gerekmeyen, kendiliğinden yine kendisine dönecek olan sözleri karşısında Meclisi ayağa kaldıranların, sus-pus yerlerinde oturmayı yeğlemeleri, 30 — 40 kadarının ise salona bile girmeye gerek görmemeleri cidden acıydı.

Bunun, «oylarımız, sonucu değiştirmeye zaten yetmez» diye özürü de olamazdı. «Aman, düşman çok güçlü» diyerek yurt savunmasından vazgeçilemez ki...

Bir düşün kabul ettirilemeyebilir, ama düşünüyü kabul ettirmek için üşenmeden, bıkmadan, korkmadan harcanacak çabanın dozu, geleceğin güvencesidir, mutlu geleceği getirecek asıl güçtür.

Doğrunun, gerçeğin karşısında —hangi nedenle olursa olsun— direnenlerin MANTIK YOKSULU OL-DUKLARININ, OKUDUKLARINI İŞİTTİKLERİNİ ANLA-MAYAN KİŞİLER OLDUKLARININ, DENGELİ BİR MU-HAKEMEYE SAHİP OLMADIKLARININ açıklıkla ve kesinlikle saptanması, bunun en kuytu köşedeki toplum bireylerince duyulacak biçimde ve genişlikte sahneye konması, yeni öğrenilecek bir yol ve yöntem değildir.

Bir kişinin gücü ise buna yetmez. O bırakır, öbürü alır; öbürü bırakır, başkası alır. Dâva kürsüden kulise, kullatın parti örgütüne götürülür, bütün haberleşme kanallarından kamu oyuna akıtılır.

Bunlardan vazgeçtik, CHP'nin tek sözcüsü Sayın Birler, bir Anayasa savunucusu görünüş ve davranışını bile almayı gerekli görmedi bu dâvada; teknik bir yasanın uzman konuşmacısı olmakla yetindi.

Tutumu kendi ölçülerimiz içinde eleştirilebilir olsa da, CHP'ce büyük bir açıklık ve en güçlü kanıtlarla ortaya konduğu, kimse tarafından inkâr edilemeyecek olan gerçekleri görmezlikte, anlamazlıkta direnenlere; her türlü politikanın dışında bulunan bir Büyük Yargıcın «yargı erkinin sakatlanmasıyla, tüm

Devletin sağlamlığını ve gücünü yitireceğini» hatırlatmak zorunluluğunu duyduğunu hafta sonunda öğrendik. Askerî Yargıtay Başkanı Sayın Rafet Tüzün :

«Adli mahkemeler bu kurala tâbidir, askerî mahkemeler değildir; askerî mahkemeler bu temel ilke içindedir, idarî mahkemeler değildir, sözünü edecek ve Anayasanın bu temel kuralında bu üç tür mahkemeden biri için ayrıcalık olduğunu iddia edecek kimseye mantıktan yoksun, okuduğunu anlamayan kişi diye bakılır.» (*)

dedi. Ve :

«Yine, bu mahkemelerden bazılarının kararlarının veya hükümlerinin bağlayıcı ve infazî zorunlu, bazılarının ki şu veya bu mercilin takdirine mevduur iddiasında bulunacak kimsenin dengeli bir muhakemeye sahip olmasından şüphe edilir.» (*)

dedi. Ve :

«Bir heyete vevlki kanunla mahkeme demekle, o heyetlerin veya kişi veya organın, yargılama usullerini kullanmadan, bağımsız, teminatlı hakim nitelik ve niceliğinde olmayan kimselerden kurulup gördürülmesine imkân yoktur.» (*)

dedi! Ve bu şok, toplumun, zehiri bünyesinden atabileceğini gösterdi. CHP Grubu, konuyu inceleme kararı aldı. Artık Türkiye'nin komaya girmeyeceği umulabiliyordu.

Devleti koruma amacıyla de olsa, adaletten vazgeçilemez. Askerî Yargıtay Başkanı, hukuku konuşturuyor. Tarih de aynı yargıyı veriyor. Türklerin Avrupa'ya kolaylıkla yerleşmesini sağlayan güç, top ve tüfek değildi. Bir üzüm salkımının üzerindeki hakkı koruyan yüksek adalet duygusu idi ve gerçek adaletin uygulanması idi. Cöküntü de, önce adaletin yitirilmesiyle başladı.

Güneş batmayan imparatorluğun temel taşı da Magna Carta, bir hukuk belgesi. Sayın Mehmed Kemal, bu haftaki yazısına aynen almış. Dokuz yüzyıl önce bu anıtı dikenler de bizim gibi insan.

Kitap yakarak, kitap yasaklayarak, yargıç atama yetkisini ulusun elinden almak isteyerek, af deyince sınır krizleri geçirecek bizim karşıya çıkanların, bizden değil, bizden dokuz yüzyıl önce yaşayanlardan da ne kadar gerç olduklarını anlamaları için bir bu belge bile yeter. Ama anlamak işlerine gelmez. Çünkü dokuz yüzyıl önce apaçıklığa kavuşmuş gerçekler tartışılmazsa, Türkiye'ye huzur gelir.

Adaletsizlik içinde, adalet ilkeleri yıprandıktan, yitirdikten sonra, ne Devleti kurtaracak güç, ne seçime gidecek takat ve ne de seçimden sonra gerçek demokrasiye dönmek için umut kalır.

Baştan tutulmazsa, çorap sonuna kadar sökülür gider.

(*) «Yargı Gücü, Bağımsızlık ve Askerî Yargı», Rafet Tüzün, Milliyet gazetesi, 12 Şubat 1973

lerinin kurulmasında rejimin korunması bakımından zaruret vardır. Bu mahkemeler kötü niyetli bir iktidarın eline geçerse, siyasi rakiplerini bertaraf etmek için kullanılır, endişesine katılmak mümkün değildir.»

DP sözcüsü ise konuşmasının büyük bir bölümünü eski Demokratların siyasi haklarına ayırdı ve bu konunun, değişiklik teklifleri arasında yer almamış bulunmasını büyük bir boşluk olarak kabul ettiklerini ileri sürdü. Sözcüye göre, Anayasaya, Türkiye'nin sosyalist olmadığı yolunda da bir hüküm konulmalı; ayrıca, Senato kaldırılması ve İstiklâl Marşı da bir madde halinde Anayasada yer almalıydı.

Reddedilen hükümler

Anayasa değişikliği teklifinin tümü üzerindeki görüşmeler tamamlandıktan sonra, maddelere geçilebilmesi için oylama yapıldı. Oylamaya 342 milletvekili katıldı. Bunlardan 326'sı beyaz, 16'sı kırmızı oy kullandı. Böylece, teklifin maddelerine geçilmesi, yeter sayıda oy sağlanarak, kabul edilmiş oluyordu.

Maddeler üzerindeki görüşmeler de genellikle tartışmalı geçmiyordu. Partilerarası Komisyonunda görüş birliği ile kabul edilmiş olan maddelerden bir kısmı konuşmasız geçti. Üzerinde en çok durulan madde ise, Devlet Güvenlik Mahkemeleri kurulması ve sıkıyönetim kalktıktan sonra da askerî mahkemelerin görevlerine devam etmesi yolundaki hükümlerdi. Nitekim, bunların dışındaki değişiklikler yeterli oy sağlanarak Millet Meclisinde kabul olundu, fakat çe-

şitli partilere mensup 77 milletvekili bu maddelerin oylamasına katılmadıkları için, yeterli oy çokluğu sağlanamadı. Böylece, her iki madde de birinci görüşme sırasında Millet Meclisinde reddedilmiş oluyordu.

Anayasaya göre, Anayasa değişikliği teklifleri Meclislerde ikişer defa görüşülecekti. Bu görüşmeler sırasında da öncelik ve ivdilik teklifleri verilmeyecekti. Bu nedenle, Anayasa değişikliği teklifi birinci görüşmeden en az beş gün sonra yeniden Millet Meclisinde ele alınacaktır.

Millet Meclisi Başkanı Sabit Osman Avcı, kabulü için yeter sayıda oy alamayan maddelerin ikinci görüşme sırasında kabul edileceğini, bunun için parti liderlerinin yardımını isteyeceğini bildirdi.

Değişiklik teklifi, Millet Meclisinden geçtikten sonra, Cumhuriyet Senatosu Anayasa Komisyonunda, daha sonra da genel kurulunda görüşülerek son şeklini alacaktır.

Hukuk

Başkan uyarıyor..

(Kapaktaki konu)

CHP Millet Meclisi Grubunun, Vahit Bozathı'dan boşalan Meclis Başkanvekilliği için aday seçmek üzere yaptığı toplantısı açılır açılmaz, Ankara milletvekili Orhan Birgit, «önemli bir konuda görüşlerini açıklamak» üzere, Başkandan, gündem dışı söz istedi.

Üyelerden bazıları, bu konuşmanın aday seçimiyle ilgili olabileceğini düşünerek, «canım, ne lüzum var? Biraz sonra oylarımızla meseleyi hallederiz» dediler. Ancak Birgit, yapacağı konuşmanın seçimlerle ilgisi bulunmadığını söyleyince, Başkan, kendisini kürsüye çağırdı.

Birgit, Askerî Yargıtay Başkanı Tümgeneral Rafet Tüzün'ün, Millet Meclisi Anayasa Komisyonu üyelerine «çok önemli» birer mektup göndermiş olduğunu; bu mektubun, Meclis üyelerini uyarı anlamı taşıdığını belirtti ve şöyle dedi :

« Sayın General Tüzün, Anayasa değişiklikleri arasında bulunan ve savaş halinde askerî mahkeme üyelerinin hakimlik niteliğinde kimselerden olması ilkesini kaldıran teklifin hukuk anlayışına tamamiyle aykırı bulunduğunu uyarı mektubunda belirtmiştir. Konu, son derece önemlidir. Anayasa değişikliği teklifinin ikinci görüşmesi yapılmadan bu konu Grup Yönetim Kurulunca incelenmeli ve bir sonu-

İhracatımız

100 bin işçi, yurt dışına gitmek üzere

1 milyon işçi, gitmek için kuyrukta bekliyor.

Bir de, ihracatımızın yokluğundan yakınırsız. Elin adamı, işçinin yaptıklarını ihraç ediyor; bizse, işçinin bizzat kendisini!

Bundan büyük ihracat politikası mı olur?

ca bağlanmalıdır.»

Gruptaki milletvekillerinden çoğu, böyle bir uyarı mektubundan haberdar değildi. Birgit'in açıklaması, bu yüzden ilgi uyandırdı ve mektubun varlığından haberi bulunmayanların soruları üzerine, çeşitli açıklamalar yapıldı.

Grup toplantısından sonra, sözcü Şinasi Çolakoğlu, gazetecilere şöyle diyordu :

« Askerî Yargıtay Başkanı'nun, Anayasanın 138'inci maddesinde yapılmak istenen değişiklikle ilgili uyarı mektubu, Grupumuzun bugünkü toplantısında ele alınmış ve Grup Yönetim Kurulunun, Anayasa değişikliği Meclis Genel Kurulunda ikinci defa görüşülmeden önce bu konuyu incelemesi ve bir sonuca bağlaması kararlaştırılmıştır.»

Anayasanın 138'inci maddesinde değişiklik yapılarak, savaş halinde askerî mahkeme üyelerinin yargıç niteliğinde olmalarının aranmaması yolunda hüküm getirilmesi isteği Milli Savunmadan gelmiş ve partilerarası Komisyonunda uygun görülmüştü. Bu istek Millet Meclisi Anayasa Komisyonundan da geçmiş, Millet Meclisi Genel Kurulunda ise tartışmasız kabul edilmiştir.

Yargıç Tüzün'ün uyarısı

Askerî Yargıtay Başkanı Tümgeneral Rafet Tüzün, gönderdiği uyarı mektubunda, işte bu hüküm üzerinde duruyor ve mahkemelerin yargıç niteliğinde bulunmayan kim-

Huzur arabası

Araba, elektrik direğine bindirdi ve parçalandı. Yıkılan direk, 6 arabayı ezdi. 2 ölü, 5 de ağır yaralı.

Efendim, bu araba, itfaiye arabasıydı. Yangın söndürmeğe gidiyordu. Olay, İzmir'de geçti, bu hafta içinde.

— Eee, ne var bunda? Arabadır, toslar... diyeceksiniz.

Yoo, öyle değil kazın ayağı! Düşünsenize; bu araba, yangın söndürme arabası!

«Huzur getirme tedbirleri»ne benzemiyor mu bu arabanın yaptığı?

Ölü öldü, yangın yandı... Huzur geldi, kapımıza dayandı!

Karşı

İstanbul Barosu, Anayasa değişikliğine karşı.

Ankara Barosu, Anayasa değişikliğine karşı.

Aydın hukukçular, karşı.

Aydınlar, karşı.

Peki, karşı olmıyanlar kimler?

Uç inci Uç metelik

Demirel, AP Gençlik Kollarındaki konuşmasında inciler saçtı. İşte üç inci :

«Çağın devleti, sosyal devlettir.»

«İktidara nasıl gelinir, nasıl gidilir, bunu halk tâyin eder.»

«Türkiye'yi bir Kore, bir Vietnam'a çevirtmemek AP'nin görevidir.»

Uç metelik de bizden :

— Çağın devleti, AP devletidir.

— İktidara takunyayla gelinir, takunyayla gidilir.

— Efendim nerede, ben orada!

seler tarafından oluşması halinde meydana gelebilecek hukuk dışı olaylara dikkati çekiyor ve geçmişte meydana gelen siyasi cinayetlerden örnekler gösteriyordu.

General Tüzün'ün dokuz daktilo sayfası tutan mektubu, şu sözlerle başlıyordu :

«Yargı erki, yargı organları ve yargıya ait temel ilkeler bakımından 1924 ve 1961 anayasaları arasında ayrıcalık yoktur.

Her iki anayasa hükmü de yargı erkini bir kuvvet olarak ele almıştır. Yargı fonksiyonunun yalnız ve yalnız yargı organları eli ile kullanılacağını, yasama erki ile yürütme görevini ifa eden hükümetin yargıya emir, talimat ve genelge göndermek suretiyle etkide bulunamayacağını, yargı organları elinde kovuşturulmaya başlanmış

PDM

Bursa'nın Avdan köyünde kadınlar, köyün su işleriyle ilgilenmiyorlar diye, erkeklerini evlere sokmamışlar; «Su yoksa, ev de yok» demişler.

Milâttan önce, Parlamento Dışı Muhalefet (PDM) diye birşeyler vardı bizim buralarda. Avdan köyünün kadınları, işte onu uygulamışlar erkeklerine. Şimdi sıra, «iş yoksa, maas da yok», «okul yoksa, koltuk da yok», «sağlık yoksa, oy da yok», «sosyal adalet yoksa, iktidar da yok» demede!

Bir de bunu dedik mi, kurtuldu gitti demektir demokrasimiz!

olan uyumsuzlukların meclislerde, hükümette soru konusu yapıp muzakere edilemeyeceğini ve de yargı organlarıncı verilen karar ve hükümlerin başkalanmayacağını, geciktirilmeyeceğini, infazlarının zorunlu olduğunu âmir birer anayasa kuralı olarak saptamışlardır.

1924 ve 1961 anayasaları yargı organlarının bu erki, egemenliğin kayıtsız şartsız sahibi olan millettten alarak, hiçbir aracı araya sokmadan millet adına karar ve hükümlerini vereceklerini direktif olarak belirtmiştir.

Yargı, millet adına bağımsız mahkemeler ve teminatlı hakimler tarafından, devletle bireyler yahut bireylerin kendi aralarında başgösteren olaylara ve ilişkilere ait uyumsuzlukları yargı yoluyla giderme görevidir.

Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşunun temelinde yatan ilke, egemenliğin kayıtsız şartsız millete ait oluşudur.

1961 anayasası kabul ettiği dördüncü maddesinde milli hakimiyet devlet kudretini, demokratik bir düzeni kabul etmiş ve tüm devletlerde olduğu üzere belli organların kullanacağı ifade edilmiştir.

Yasama erki meclislerce, yürütme görevi hükümet tarafından ve yargı erki yargı organlarıncı kullanılır. Bu üç organ, millet egemenliğini anayasanın koyduğu kayıt ve esaslar dışında kullanamaz.

Bu üç organ bu erklerini veya bir kısmını belli bir kişiye, belli bir zümreye ve belli bir sınıfa bırakamazlar.

Hiçbir kimse veya organ, kaynağını anayasadan almayan bu üç tür devlet yetkisini kullanamaz.»
Yapılmak istenilen ne?

General Tüzün'e göre, Anayasanın bu açık, kesin emri yerine getirilmeksizin millet egemenliğinden, demokratik rejimden ve hukuka bağlı devletten söz edilmesine olanak yoktu ve yine Anayasanın bu maddesinde saptanan organların dışında gerçek, tüzel bir kişi, bir zümre, bir sınıf, bir organ yaratılıp millet egemenliği kullanılamazdı.

Askerî Yargıtay Başkanı, mektubunun bundan sonraki bölümünde konuyu Anayasa ve kanun hükümleri karşısında geniş bir tartışmaya tâbi tutmakta ve şöyle demektedir :

«Şimdi bütün bunlardan sonra, 138. maddede bir tadil ile sıkıyönetim ve savaş halinde askerî mahkemelerde çoğunluğun (prensipl olarak tamamının denmesi farketmez) hakim üyeler yerine subaylardan olması kuralı getirilmek istenmiş-

Revalüasyon

Amerikan dolarının değeri yüzde 10 oranında düşürüldü, yani Dolar «devalüe» edildi. Bu demektir ki, amerikan malları piyasayı dolduracak.

Tam bu sırada, İstanbul'da, bizim Darphane yandı.

Düşündük, taşındık; «acaba niçin yandı?» diye.

Ve anladık sonra!

Dolar devalüe edilince, bizim de kendi paramızı revalüe etmemiz gerekiyordu. «Fili» ve «âni» revalüasyon da ancak böyle mümkündür!

tir.

O takdirde yargı erkini bağımsız mahkemeler tarafından teminatlı hakimlerce yerine getirileceği temel ilkelerinin kaldırılması zorunludur. Anayasanın dördüncü maddesi değiştirilip, yargı erki bir devlet yetkisi olduğundan, bu yetkinin bu maddenin dışında kalan organlar, heyetler, makamlar veya merciler tarafından kullanılacağını da anayasaya dercetmek zorunludur.

Bu da yetmez, yine millete ait egemenliğin Montesquieu tarafından konulmuş, sert, bükülmez, anayasanın kabul eylediği «kuvvetler ayrılığı» ilkesinden vazgeçip yargı fonksiyonunun, yargı kuvvetinin dışında kalan icra ve idare içinde de görülebileceğini, birleşebileceğini söylemek gerekir.

Ayrıca, bazen adli yargıdan geniş kapsamı olan milyonların, asker kişilerin bağımsız mahkemeler, teminatlı hakimler önünde muhakeme edilmeleri lüzumu olmadığını ve bu şekilde yargılanmanın onları anayasanın 12. maddesindeki eşitlik ilkesinden istisna edebileceklarini de maddeye yazmak zorunludur. Bunları saymakla bitmez. Halk oyuna sunulup kabul edilmiş 1961 anayasanın tüm temel ilkelerini değiştirmek, daha doğrusu yeni bir anayasa yapmakla kabil olur.

Yine de olmaz.»

Damat Ferit'in yaptıkları

General Tüzün'e göre, 1630-1631 Askerî Ceza ve Askerî Yargılama Usulü Kanun taslakları, Meclisin Millî Savunma ve Adalet Komisyonlarında incelenirken söylenenleri Meclis tutanaklarından okumak gerekirdi. O zaman bu tutanaklarda şunlar görülecekti: «Hain damgası yemiş Damat Ferit Paşa Divanı Askerî Temyizi kaldırıp, Di-

Kişiyö özel

Üniversite reformu tasarısı görürlürken, Milli Eğitim Bakanı Özbek şöyle demiş: «Benim kendime göre bir özerklik anlayışım vardır. Ben özerkliğin kanunlarla verileceğine kaani değilim. Özerk olan, aslında hocadır. Bir hoca kendini hür hissediyorsa, o hoca özerktir».

Konusmamıza devam edelim :
— Kendinizi nasıl hissediyorsunuz efendim?

— Özerk..

— Aaa.. öyleyse hocasınız?

— Kendinizi nasıl hissediyorsunuz efendim?

— Hoca..

— Aaa.. öyleyse özerksiniz?

Yazık!

Danıştayın kararı : «Öğretmenler, bundan böyle, bakanlık emrine alınmayacak».

Yazık! O fırsatı ve olanağı da kaçırdılar.

Peki, nereye alınacaklar?
Anlaşıldı: Gözaltına!

van-ı Harplerin kararlarını emrinde kurduğu heyete onaylatmak suretiyle cinayetlerine bir çok yenilerini katmıştır. Atatürk'ün idam edilmesi için bu mahkemelerden fetva almıştır. Divan-ı Harplerin kararı milletin yüz karası olmuştur. Divan-ı Harpler adalet yerine zulüm ve işkence tevzi etmişlerdir.

Büyük Atanın Anadolu'da millî hükümeti kurması üzerine Damat Ferit Paşa hükümeti çekilmiş, yerine Tefik Paşanın idaresinde kurulan hükümet, Divan-ı Harb-i Örfî'nin kararlarını temyize tâbi tutmuş ve neticede Adliye literatüründe ender görülen karar ve hükümlerle karşılaşmıştır.

Damat Ferit hükümetinin ölüme mahkûm ettirip astırdığı merhum Nusret ve Kemal beylerin mâsum oldukları, hiçbir suçlarının bulunmadığı görülüp beraatlerine karar verilmiştir. Adalet değil, cinayet olmuştur. Bu husus, zulüm idaresi içinde saptanmış bir keyfiyettir.»

Devletin üç ayağı

Askerî Yargıtay Başkanı, sözlerini şöyle tamamlıyordu:

«Bu yönetimi bugün için düşünmek dahi kabil değildir.

Devletin üç sağlam ve dengeli ayağı vardır. Yasama, yürütme ve yargı. Bunun üçünün de sağlam olması ve güçlü bulunması zorunludur. Bu ayaklardan birinin kırılması veya sakatlanması tüm devletin sağlamlığını ve gücünü yitirir.

Aynı zamanda imza koyduğumuz Birleşmiş Milletler Anayasasına, İnsan Hakları ve Avrupa Birliği Sözleşmelerine, Cenevre Andlaşmalarına tamamen aykırı düşer ve itibar kırıcı olur.»

General Tüzün'ün bu mektubu, Parlamento üyeleri arasında genellikle olumlu karşılandı ve üzerine dikkatle eğilmeye değer bulundu. Uyarıya en çok önem veren kesim ise, CHP oldu. CHP Grup yöneticileri, yaptıkları toplantıda, mektubu etraflıca tartıştılar ve sözkonusu 138'inci maddede yapılmak istenen değişikliğin gerçekleşmesini önlemek amacıyla harekete geçilmesine karar verdiler. CHP Grup yöneticilerinin kararına göre, mesele, önce Anayasa değişikliği tekliflerini görüşmekte olan Anayasa Komisyonuna getirilecek ve bu komisyondaki CHP'li üyeler, 138'inci maddede yapılmak istenen değişikliğin tekliften çıkarılması için bir önerge vereceklerdir. Eğer, Komisyon da olumlu bir sonuç elde edilemezse, konu, aynı şekilde, Millet Meclisi Genel Kurulunda ele alınacaktır.

Mimarlar

Bir raporun dedikleri

«Türkiyede bugün, yarısı Ankara, İstanbul ve İzmir'de toplanmış 4 bin 67 mimar bulunmakta, her 10 mimara karşı bir

Demokratik!

DP'lilerle AP'liler Mecliste kaptırlılar: sille, tokat, tekme, küfür...

Niçin mi?

Demokratik Partililer, eski Demokratların haklarını savundukları için...

Demokratik tartışma böyle olur ancak!

Anti-demokratik olan, Üniversitelerde öğrencilerin kapışmasıdır.

Kalkındı!

Antep'in adı «Gaziantep» oldu ya... Elli yıldır kıskançlıktan ölüyordu Maraş.

Çok şükür, kurtuldu! Onun adı da «Kahraman Maraş» oldu.

Kahraman Maraş'ın kahraman milletvekilleri, kahramanca bir savaş sonucu, «Kahraman» sıfatını koparttılar Meclisten. Bir de seçimlere gidilirse 73'te, oylar cepte demektir.

Maraş'a yol, Maraş'a fabrika, Maraş'a okul, Maraş'a sağlık, Maraş'a kültür, Maraş'a ışık, Maraş'a ekmek, Maraş'a huzur... Geç efendim geç! «Kahramanlık verildi ya işte!

Şimdi, yapılacak iş, her ile, her ilçeye, hattâ her köye bir sıfat bulmak. Böylece, her ilin, her ilçenin, her köyün kalkınmasını, kurtulmasını sağlamak...

mimarımız da yurt dışında çalışmaktadır.»

Bu ilginç açıklama, Perşembe günü TOPLUM baskıya verildiği sırada çalışmalarına başlayacak olan Mimarlar Odası 19'uncu Genel Kuruluna sunulan çalışma raporunda yer alıyor.

Her 57 yurttaşımızdan birinin, yurt dışında çalışmakta olduğu ülkemizde, yetkililerin, kalifiye işçi sıkıntısı çekilmesi yüzünden, teknik elemanların yurt dışına gitmesini önleyecek tedbirler alınacağını açıkladıkları, sanayicilerin, yeni teşvik tedbirlerinin sanayiimizi hızla geliştireceğini öne sürdükleri şu günlerde hazırlanan çalışma raporunda ilginç açıklamalar var.

Raporla, Türkiye'de yerli teknik elemanlar tarafından başarıyla yapılabilecek hizmetlerin yabancılarla yaptırıldığı belirtildikten sonra, şöyle deniliyor:

«Yabancılara yaptırılan işlerde, Türkiye'nin değil, yabancı ülkelerin çıkarlarının gözetileceği açıktır. Bu yolla, Türkiye sanayinin ileri ülkelerin çıkarlarına uygun biçimde yönlendirilmesi sağlanmaktadır. Türkiye'de gerçek ve ulusal bir sanayinin kurulmasına engel olunmaktadır. Ülkenin kendi ham madde ve insangücü kaynaklarına dayanan bir sanayileşme engellendiği sürerce, geri ülke olmaktan kurtul-

mak mümkün değildir. Bu gelişmeler içinde teknik elemanlarımızın geleceği şimdikinden iyi olmayacaktır.»

Ortak Pazar konusu

Geçen bir yıl içinde yaşama koşullarının bütün çalışanlar, teknik elemanlar ve mimarlar için daha da zorlaştığı, pahalılık, işsizlik ve ücret düşüklüğünün bir kat daha arttığı açıklanan raporda, önemli sayıda teknik elemanın yurt dışına akan insangücü kafilesine katıldığı belirtiliyor.

Raporda, Ortak Pazar'la ilgili bazı açıklamalar da yer alıyor ve şöyle deniliyor:

«Bir süre sonra her türlü mal yurt dışında üretilmiş olarak Türkiye'ye kolayca sokulabilecek, Türkiye'de bunları yapmak için herhangi bir endüstri kurulması gerekmeyecektir. Bu durumda teknik elemanlar mesleklerini uygulamak istediklerinde yurt dışında çalışmak zorunda kalacaklardır.»

Dışa bağımlı ekonomik politikanın sürdürülmesi olanağının «teşvik kanunu ile yaratılmak istendiği» belirtilen raporda, «Teşvik kanunu ile Türkiye'de halen yapılmakta olan sanayi mamüllerinin ithali için gümrük kapıları açılmakta, yabancı teknik personel çalıştıran yatırımcılara vergi indirimi sağlanmaktadır. Bu yolla yakın bir gelecekte her türlü mamül madde yurt dışından getirilirken, Türkiye'de kurulacak 'sahte' sanayi işletmelerinde bile yabancı teknik elemanlar çalışacaktır» deniliyor.

Mimarlar Odası'nın üç gün sürecek genel kurulunda, üst kuruluş olan Mühendis Mimar Odaları Birliği yöneticileri de, «uzun zamandan beri kongre toplamadıkları» ve «teknik elemanların ülke çıkarlarını savunan sesinin çıkmasını engelledikleri» iddiası ile sert bir şekilde eleştirilecekler.

SOYUT

aylık edebiyat dergisi
Şubat
sayısı çıktı

Yazıma: Halil İbrahim Bahar
Mithatpaşa Cd. 19/3 Beyazıt —
İstanbul

Hızlı gelişme

Türkiye'deki hızlı gelişmeyi AP Genel Başkanı Süleyman Demirel'e bakarak anlayabiliriz.

Demirel, 12 Mart muhtırası ve sıkıyönetimden sonra şöyle diyordu:

— Sıkıyönetim kalkmalı!
Sonra şöyle demeğe başladı:

— Sıkıyönetim altında seçim olmaz!

Şu günlerde ise şöyle diyor:

— Seçime kadar sıkıyönetimin kalkacağını sanmıyorum. Ancak, (buradaki «ancak», «maamafih» yerindedir), sıkıyönetimde de seçim yapılabilir.

Bir ara da şöyle dediği duyuldu:

— Demokrasiyi 25 yılda kuramadık!

Eee, be birader, karnından anahtarla kurulan oyuncak değil ki bu... Öyle olsaydı, tezgâhtar Ali çoktan kurar ve salardı sokağa!

(Mahkeme eliyle aldığımız tezkib)

Petrol

Bir uydurmanın açıklaması

Dergimizin 12. Ocak, 1973 günlü 38 numaralı nüshasının 10. ncü sahifesinde (PETROL) (Bir soruşturma hikâyesi) başlıklı yazıda Şirketimizin ismi açıkça anılarak hakikâtlere tahrih edilmiş gerçek dışı bir takım iddia ve isnatlarda bulunulmuştur. Ankara 16. ncü Nöterliği eliyle Savın Yayımlar İşleri Müdürlüğünüz Turhan Erker imzasına 23.1.1973 tarihinde tebliğ edilen yazımızla işin hakiki tarafını size bildirdik. Ve mahkemeden bir karar istihsal etmeden yazımızı nesredebileceğinizi ümit ettiğimizi de belirttik. Bekledik. Nesretmediniz. Bizim için vazife acıklık ve vuzuha kavuşmuş bir konuyu istismar ettirmemek, efkârı umumîyevi yanıltma cabalarını hâltalamaktır. Siz hakikâtlere belirtin yazımızı nesretmekten korkun kaçınca mahkemeve müraçaat ettik Kendimize has aşubuk ve olgunlukla hakikâtlere tekrarlıyoruz.

1 — Şirketimizin Belge talehi 8. Ağustos, 1966 tarihindedir. Yani 2. ncü beş yıllık plânın yürürlüğü tarihi olan 1.1.1968 den 16 ay 23 gün evveldir. 5. Ekim, 1966 tarihinde BT/M.R.Ş./807 Hak sıra sayısı almış ve 2. beş yıllık plândan evvel kazanılmış hak haline gelmiştir.

2 — Şirketimizin Rafineri teşebbüsüne karşı Shell, Mobil, BP. Şirketlerinin yanında İPRAŞ şirketi ve Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı da itiraz etmiştir. Yani yabancı sermaye ve devlet sermayesi aynı fikirde birleşerek teşebbüsümüzü hoş görmemiştir.

3 — Petrol Komiseri Sayın Vamık Toprak yaptığı açık duruşma sonunda, itirazları 21.4.1967 tarihli kararı ile reddetmiştir. Komiserin bu kararı Resmi Gazetenin 16.5.1967 tarihli sayısında yayınlanmıştır. Bu kararın Resmi Gazetede yayınlandığı tarihte 2. beş yıllık plânın yasa organındaki görüşmeleri daha bitmemiştir. Görüşmelerin bitim tarihi 3.7.1967 dir.

4 — Sayın Refet Sezgin'in olaydaki yeri, Petrol Kanununun yargı yolu olan ve Resmi Gazetede yayınlanan komiserlik kararını onaylamakdan ibarettir. Hukuka bağlı devlet anlayışının gereği budur. Niçin Bakan Sezgin'in bu tasarrufu ve karar aleyhine Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı ve İPRAŞ (İstanbul Petrol Rafinerisi Anonim Şirketi) dahil hiç bir muteriz, Danıştaya dava açmadıkları için Petrol Dairesi, Belgeye yazılacak özel şartlar için, Bakanlıklar arası toplantıları düzenlemiştir.

5 — Görüldüğü gibi, Şirketimize Belge verilmesi suretiyle 2 ncü beş yıllık plânın Petrol Sanayii bölümünün ilkeleri değiştirilerek uygulandığı beyanı gerçeğe aykırıdır. Böyle olduğu içinde Türkiye Büyük Millet Meclisi bu yanlış ve gerçek dışı iddiayı iddia sahibinin bütün yanlış beyanlarını lâyük seviyesine indirerek reddetmiştir. İddia sahibi ve derginiz, Parlamentolu demokrasiye inanıyorsanız, bu karara karşı saygı duymalısınız. Nasıl biz vatandaş olarak, iddia sahibinin hem senatör, hem bakan, hem davacı ve hemde davalı olup Devlet malîyesinden yüzbinlerce lira almasını hukuk gereği sükut ile karıştırsak.

6 — Şirketimizin malî iktidarı için banka mektubuna lüzum dahil olmamak gerekir. Zira derginize bu beyanları yapan vatannerver petrol mücahidi İPRAŞ denilen rafinerideki Türkiye Petrollerinin hisselerini 1960 tarihinde dahi, Şirketimize satmakta, Şirketimize bü-

Unutur gibi olduğumuz iki belge ...

Adalet Partisi Genel Başkanı Sayın Süleyman Demirel, son konuşmalarında Magna Carta'dan ve İnsan Hakları Beyannamesi'nden sözetti. Aşağı yukarı, «Her gün bunlar istenmez ya..» dedi. Gerçekten, tarihin gerisinde kalmış haklar hergün istenmez. Acaba tarihin gerisinde kalmış bu haklar ne, diye düşündüm. Oturup ikisini de yeniden okudum. Buraya geçiriyorum, okuyucularım da okusunlar.

İngiliz şartları diye bilinen Magna Carta, bundan 758 yıl önce kabul edilmiş (1215). 11 madde ve şöyle :

*1 — Kilisenin hak ve özgürlükleri tüm tanınmıştır.

2 — Kralın vasalları üstündeki feodalite hakları ve vasalların topraklarındaki adamlar üzerindeki hakları tayı edilmiştir. Krallığın Common Council'i özel biçimde çağırılmadıkça ve o uygun görmedikçe milletten hiç bir para alınmaz. Ancak Kralın kurtuluş akçesi, Veliadin silahlanması, büyük prensin evlenmesi masrafları bu kuralın dışındadır.

3 — Kralın ve Yahudilerin alacaklarına dair olan kanun hafifletilmiştir. Tab'a arasında görülecek davalara ait Westminster'de genel bir usul divanı kurulmuştur.

4 — Arazi mülkiyeti ile ilgili davaları kantonlarda geçici yargıç görecekler.

5 — Zor kullanarak getirme ve çağırma yasaktır. Yargıçların, şeriflerin, subayların atanması yönetmeliğe bağlıdır.

6 — Kanuna uygun ve Yargıcın kararı olmadıkça kimse tutuklanamaz. Tutuklarenine gönderilemez. Ülke dışına çıkarılamaz. Bu işler kanun dışı yapılamayacağı gibi, kimse sürgün de edilemez.

7 — Bir hükme dayanmadıkça, hiç kimse suçuyla ve gücüyle orantılı olmayan para cezasına çarptırılmaz.

8 — İngilizler ve yabancılar barış halinde İngiltereye serbestçe girip çıkabilirler.

9 — Kral kimseye, hak ve adalet yetkilerini satamaz. Adalet işlerini geciktiremez, reddedemez.

10 — Orman kanunları hakkında bir kovuşturma yapılacaktır. İngiltere'ye silâh ve atları ile gelen yabancı askerler, soyguncular, eskiyalar, İngiltere toprağı dışına atılacaktır.

11 — Baronlarla birlik olan, Gal Prensi ile İskoçya Kralı Aleksandr'ın istekleri yerine getirilecektir. Bu son sivil savaşta işlenen suçların hepsi bağışlanacaktır.*

Fransız Devrimi'nden iki yıl sonra ve günümüzden 182 yıl önce Fransız Temsilciler Meclisi tarafından kabul edilen İnsan Hakları Beyannamesi de 16 madde ve şöyle :

*1 — İnsanlar hür doğar, hür yaşar ve hukuken birbirine eşittir. Sosyal farklar genel çıkarlara dayanır.

2 — Bütün siyasal örgütlerin amacı insanın doğal ve zaman aşımına tâbi olmayan haklarının korunmasıdır. Bu haklar, özgürlük, mülk edinme, güvenlik ve zulme karşı direnmedir.

3 — Egemenlik ulusundur. Ulus adına olmadıkça hiç bir örgüt, hiç bir kişi bunu kullanamaz.

4 — Özgürlük, başkasının zararına olmayan herşeyi yapabilmektir. Doğal hakların sınırları öteki kişilerin doğal haklarıdır. Bu sınırlar, ancak kanunla saptanır.

5 — Kanun, ancak kanuna zararlı olan eylemi yasaklayabilir. Kanunla yasaklanmış bir eyleme engel olunamaz. Kanun buyruğu olmayan bir şeyi yapmaya kimse zorlanamaz.

6 — Kanun genel iradenin anlatımıdır. Bütün yurttaşların kişisel olarak kanunu yapmaya ortaklıkları vardır. Ya da bunu gerçek temsilcileri aracılığı ile yaparlar. Milletvekilleri kanun, koruma, ceza bakımlarından herkes hakkında aynı yargıları vermelidirler. Kanun bakımından bütün yurttaşlar birbirine eşit olduklarından yetenek, güç ve erdemlerine göre, başka hiç bir ayırım gözetilmeksizin mevki ve görevlere getirilirler.

7 — Ancak kanunun belirttiği konularda bir kimse suçlanabilir, yakalanır, tutuklanır. Keyfi emir verenlerle bu emri herhangi bir surette uygulayanlar cezalandırılır.

8 — Suçlu ilân edilinceye kadar her insanda aslan, mâsuluktur.

9 — Hiç kimse, hattâ dinsel bile olsa, düşüncelerinden ötürü rahatsız edilmemelidir. Şu kadar ki, bu düşüncelerin kanunla düzenlenen kamusal düzeni bozması gerekir.

10 — Düşünce ve fikirlerin serbestçe açıklanması insanın en değerli haklarından. Şimdi bütün yurttaşlar konuşabilir, yazdıklarını serbestçe bastırabilir. Şu kadar ki, bu özgürlüğün kötüye kullanılmasından ötürü kanunun belirttiği konularda hesap vermek zorundadır.

11 — İnsan ve yurttaş haklarının güvenliği, genel kuvvetlerin varlığını zorunlu kılar.

12 — Genel gücün yönetilmesi için bir genel vergi zorunludur. Bu vergi vatandaşların güçlerine göre alınır.

14 — Kanunun, yönetimden ötürü bütün devlet memurlarından hesap sorma hakkı vardır.

15 — Hakların güvenlik altına alınmadığı, kuvvetlerin birbirinden ayrılmadığı bütün kanunların Anayasası yok demektir.

16 — Mülk edinme kutsal ve dokunulmaz bir hak olduğundan kimse yoksun edilemez. Ancak kamusal çıkarlar gerektirdiğinde değerince ve parası peşin verilerek kamulaştırılır.*

Belki bunlar yazdığım için bazı okuyucularım ukalalık ettiğim kanısındadırlar. Eğer bir de İnsan Hakları Evrensel Beyannamesini ve Avrupa Konseyi ile imzaladığımız sözleşmede geçen maddeleri yazsaydım ne olacaktı? Bu iki sözleşme de insan haklarını, özgürlüklerini daha açık ortaya koymaktadır. Zaman oluyor ki, aradan birkaç yüzyıl geçse bile insanlar yeniden haklar ve özgürlükler için mücadele etmek zorunluğunda kalıyorlar.

MEHMED KEMAL

yük miktarda krediler açmakta mahzur görmemiştir. Kaldığı, Petrol nizamnamesinin 96. maddesinin 14. fıkrasının verilmesini gerekli gördüğü mektup hukuki mahiyeti ile müşterek borçluluk ve müteselsil kefalet mektubu olan banka mektubu değildir. Bu sebeple de para miktarı ihtiva etmez ve bankaya tediye mesuliyeti yüklenmez.

Eğer aksi olsa idi, 1968 senesinden beri 1 milyar lira için alınacak kefalet mektubuna Şirketimizin ödemeğe mecbur kalacağı faiz ve komisyon vesair ücretlerin senevi 0/0 4 den tutarı 200 milyon lira olurdu. Bu saçmalığı kanun koyucu düşünmemiştir. Nitekim nizamnamenin 66. maddesine göre Belge için verilecek teminatın azami tutarı da 750.000 TL. sıdır. Bu beyanı yapmanın kanunu da bilmediği açıktır. Ne hazin değil mi?

7 — Şirketin mali iktidarı, iş gücü ve bilançosu ile ölçülür. Topaloğlu bunu bilmediği veya bildiği halde bilmez gözükmeyi uygun bulmuş olmalı ki; yazılı sermayeyi Şirketin mali gücünün azlığına delil olarak göstermeğe çalışmaktadır. Şirketimizin sermayesi hâlâ 3 milyar TL. olmasına rağmen bilançosundaki sabit kıymetlerin değeri 45 milyonu bulmaktadır. Nitekim Şirketimizin rafineri teşebbüsü için sağladığı 54 milyon USA dolarlık uzun vadeli malzeme kredisinin sebebi de, Şirketimizin iş ve mali kabiliyetidir.

8 — Şirketimize rafineri belgesi verilmesine Genelkurmay'ın, Milli Güvenlik Kurulunun ve Devlet plânlama teşkilâtının karşı çıktığı yalandır. Size fotokopisini gönderdiğimiz belgeler bunun aksini ve size bu bilgileri verenin yalancılığına ispat eder. Sütunlarımız müsait ise basınız ki herkes hakikati tanısin.

9 — Petrol Kanunu, Rafineri Belgesi almak için petrol bulmayı, şart koşmamıştır. Aksine olan bilgiyi verenin beyanı tamamen gerçeğe aykırıdır. Biliniz ki, İPRAŞ, Aliğa ve ATAŞ Rafineleri sahipleri hiç petrol aramadan, bulmadan veya arayıp bulma hakkına sahip olmadan Belge almışlardır. İPRAŞ ve Aliğa devletin olduğu halde itihâl malî ham petrol esasına göre kurulmuşlar ve böylece işletilmektedir.

10 — Aliğa madenî yağ imalî bakımından vetersiz kalmağa şimdiden mahkûmdur. Şirketimizin tasarladığı üretim kapasitesi Aliğa Rafinerisinin Belge kapasitesine rağmen hâlâ muhtaç olunan noksan kapasitedir.

11 — 2. ncı beş yıllık plân, kaunun olmıyan bir yasama organı tasarrufudur. Sayın Sezgin'in idari işleminin mezkûr tasarrufa aykırı olmadığına da yine yasama organı karar vermiştir. Yasama organı üyelerinin, bu kararlara herkesden çok daha saygılı olması gerekir. Aksi halde aldıkları aylığı olduğu kadar haysiyetlerini de inkâr etmiş olmazlar mı?

Saygılarımızla
Marmara Petrol ve
Rafineri İşleri
Anonim Şirketi

Üniversite

Tasarı kanunlaşıyor

Hükümetin «Üniversite Reform Kanunu Tasarısı» adıyla Parlâmentoya sevkettiği tasarı, Millet Meclisi Millî Eğitim Komisyonundan sonra, Bütçe — Plân Komisyonundan da geçti. Böylece, tasarı'nın kanunlaşması için gereken iki aşama atlatılmış oluyordu. Tasarı bundan sonra Meclis genel kurulunda, daha sonra da Senatoda ele alınacak ve kanunlaşarak yürürlüğe girmiş olacaktır.

Tasarının birçok aksak yönü yanında, 1961 Anayasasının üniversitelere sağladığı özerkliği de temelinden zedelemekte olduğu bilindiği ve Parlâmento komisyonlarında söylenmekte olduğu halde, üniversite topluluğundan hâlâ bir eleştiri sesi yükselmemiş bulunması dikkatleri çekiyordu. Millî Eğitim eski bakanlarından Bursa CHP Milletvekili Dr. İbrahim Öktem, Bütçe — Plân Komisyonunda yaptığı konuşmada da üniversitenin bu tutumunu eleştirdi ve bu sessizliği «vurdumduymazlık» olarak nitelendi. Gerçekten, üniversiteler, Eğitim Komisyonuna olduğu gibi, Bütçe — Plân Komisyonuna da bir temsilci göndermemişler ve hiç değilse görüşlerini kamuoyuna açıklamaları olanağından yararlanmamışlardı.

Öyle anlaşılmaktadır ki, Tasarı, üniversiteden olmayan, ama üniversitelerin özerkliğine halel gelmemesini gerçekten benimsemiş bulunan birkaç kişinin karşı çıkmasına rağmen oluşacak ve böylece yürürlüğe girerek uygulanacaktır. Bundan da her halde, şimdi bu tasarıya karşı çıkmış olanlar değil, uygulama safhasında başlarına gelecek dertlerden dolayı en çok üniversite topluluğu yakınacaktır, ama, o zaman da iş isten çoktan geçmiş olacaktır.

İbrahim Öktem'in konuşması

Bütçe — Plân Komisyonunda, üniversite topluluğunun tasarı karşısındaki tutumunu bu görüşlerle eleştiren İbrahim Öktem, şöyle dedi:

«— Bu tasarı, üzerinde yedi — sekiz yıldır yoğun tartışması yapılan reform görüşünü yansıtmaktan çok uzaktır. Birinci Erim hükümetinin hazırladığı tasarıda yalnız madde başlıkları reform adını taşımakta, maddeler reform ruhunu yansıtmamakta idi. Millî Eğitim Komisyonunda biz bunu reform olmaktan daha çok uzaklaştırdık, hattâ Anayasamın 120'nci maddesine aykırı düşebilecek bir hale getirdik.

Örneğin, bugün getirilen 'tam gün çalışma' esası, uygulanmakta olan sistemden daha kötü sonuçlar verebilecek bir nitelik taşımaktadır.»

Dr. Öktem, öğrencilerin, üniversite yönetimine etkili bir biçimde katılmalarının da tasarıya konan hükümlerle engellenmiş olduğunu belirtti ve şöyle dedi:

«— Üniversite; öğretim üyesi, yardımcısı ve öğrencisiyle bir bütündür. Bu durumda öğrenci, öğretim üyesinden kopmakta ve ideolojik cereyanlar da onların üzerinde istediği gibi etki yapabilmektedir. Öğrencilere bu hakkı tanımamak için kaçak girişiyoruz.»

İbrahim Öktem, sözlerini, «12 Mart muhtırasının bizi suçlaması gibi, bizim de suçlamaya girmemiz

HAYRETTİN UYSAL
59 değiştirge önergesi...

İBRAHİM ÖKTEM
Üniversitenin savunucusu

ve bunun başında da üniversiteleri göstermemiz doğru değildir» diyerek tamamladı.

AP'nin görüşü

AP Ankara Milletvekili Kemal Yılmaz ise, CHP'lilerin, üniversite denetimine ilişkin kuşkularına karşılık çıktı,

«— CHP'liler, üniversite denetimini esas olarak kabul ediyorlar. Ancak, denetim şekli üzerinde bizimle aynı görüşü savunmuyorlar» dedi.

Bu sözlere, CHP'nin, Komisyon üyesi milletvekilleri, oturdukları yerden itiraz ettiler. Hayrettin Uysal,

«— Böyle şey yok! Denetimi nasıl olsa getireceksiniz. Hiç değilse, bunu en az zararlı biçimde getiriniz diye sizi uyarıyoruz» karşılığını verdi.

Kemal Yılmaz, partisinin bu tasarı hakkındaki görüşünü Komisyon'da şöyle açıkladı :

«— Üniversitenin ilmi özerkliği ni bozacak hiçbir müdahale hükmü getirmiyoruz. Üzerinde titizlikle durduğumuz nokta, idari özerkliktir. Meclislerimiz başka yönde, Danıştay, Sayıştay başka yönde, üniversiteler başka yönde olursa, o zaman devlet otoritesi diye bir şey kalır mı? O zaman aşiret oluruz.

Mesele, üniversite yönetimine ve denetimine öğrencileri katalım mı, katmıyalım mı meselesidir. Tasarıda bu var. Bazı hallerde katılması faydalı, bazı hallerde faydasızdır. Öğrencinin gözünde, iyi not veren hoca iyi, kötü not veren hoca kötüdür. Öğrenci yönetime ve de-

netime katılırsa kıstas bu olur. Bu işin içinden nasıl çıkarız sonra?..»

59 değiştirge önergesi

Komisyon'da tasarı bu sözlerle tartışılırken, CHP Sakarya Milletvekili Hayrettin Uysal da 59 tane değiştirge önergesi hazırlıyordu. Uysal, TOPLUM muhabinine,

«— Tasarının, özerklik başta olmak üzere, hemen hemen bütün maddeleri için birer değiştirge önergesi hazırladım. Bunları Komisyon başkanlığına vereceğim ve kabul edilmeleri için de arkadaşlarımla birlikte mücadele vereceğim» dedi.

Ne var ki, bu önergeler, Tasarı Millî Eğitim Komisyonunda iken de verilmiş, fakat AP'nin oylarını aşip bunların kabulünü sağlamak mümkün olamamıştı. Bütçe — Plân Komisyonunda da AP ve DP'liler çoğunluğu ellerinde bulundurdularına göre, Uysal'ın hazırladığı 59 değiştirge önergesinin encamı da şimdiden belliydi.

Bakanın sözleri

Komisyon'da, Tasarının tümü üzerindeki eleştiriler tamamlandıktan sonra Millî Eğitim Bakanı da söz alarak bir konuşma yaptı ve getirilmek istenen hükümleri savundu :

«— Hükümetin, Anayasaya aykırı bir tasarı getirmesine ve bunu savunmasına imkân yoktur. Ama, açık açık Anayasaya aykırı maddeleri varsa, önce komisyonlar, sonra Meclisler bunu düzelteceklerdir. Bizim görüşümüze göre, bu tasarının Anayasaya aykırı bir tarafı yoktur. Bu tasarı, özerkliği hiçbir yönden haleldar etmez. Benim, kendime göre bir özerklik anlayışım vardır. Ben, özerkliğin kanunlarla verileceğine kani değilim. Aslında özerk olan hocadır. Bir koca kendini hür hissediyorsa, o hoca özerktir. Şahsiyeti ve çalışmasıyla bunu sağlar. Her devirde, isterse baskı devirlerinde olsun, özerk olanlar, kendine güvenenler yazmışlar ve söylemişlerdir. Ama olamayanlar, kendilerine ne verirsiniz verin, bunu kullanamamışlardır. Bu tasarı özerkliği korumuş, bu cesareti kendinde görene kullanma cesaretini vermiştir.»

Hocalar susarsa..

Millî Eğitim Bakanını böyle sine ilginç bir özerklik tanımı ortaya atmağa, biraz da, şimdiye kadar hiçbir eleştiri cesareti göstermemiş olanların, yani hocaların sevk ettiği açıktır.

Özbek, tasarının bilimsel denetlemeyi üniversiteye bıraktığını; ancak, olağanüstü durumlar için başka bir denetleme sistemi ge-

EĞİTİM BAKANI ÖZBEK
Yeni bir özerklik anlayışı...

tirdiğini ileri sürdü ve şöyle dedi :

«— Yapıcı bir düşüncede isek, üniversiteye yardımcı olmalıyız. Tasarıdaki denetleme de bu amaçla getirildi. Normal çalışan bir üniversiteye hükümet niçin karışsın? Bu, gericiлик olur.»

Bakana göre, rotasyon ve tam gün çalışma konularında getirilen hükümler de reform niteliğindedir ve «evliyalara göre hazırlanmış eski üniversite kanununu» değiştirtiyordu.

Bakan, asistanlık sistemine ilişkin hükümleri de savunarak, «Artık damat beyler asistan olmayacak» dedi. Sözlerini şöyle tamamladı :

«— Üniversite reformu konusunda bundan fazla bir şey getirilemezdi. Üniversite sisteminin kökten değiştirilmesi, Anayasaya göre mümkün değildir. Ben bu tasarıyı iyi buluyorum, daha iyi teklifi olanlar varsa getirsinler, ben de onlara katılırım.»

Bakanın konuşması tamamlandıktan sonra, tasarının tümü oylandı ve kabul edildi.

Duruşmalar

Madanoğlu dâvası başladı

2 7 Mayıs devriminin önde gelen komutanlarından, eski kontenjan senatörü, emekli korgeneral Cemal Madanoğlu ile yine 27 Mayıs devriminin önde gelen albaylarından, Cumhurbaşkanlığı Muhafız Alayı eski komutanı Osman Köksal'ın 23 arkadaşları hakkında

açılan dāvaya, geçtiğimiz haftanın ortalarında, İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı 2 Numaralı Askerî Mahkemesinde başlandı. Askerî Savcı, iddianamesinde, sanıkları «T.C. anayasasının tamamını veya bir kısmını tagyir, tebdil ve ilgaya ve bu kanunla teşekkül etmiş olan Büyük Millet Meclisini iskata veya görevini yapmaktan men'e cebren teşebbüs gayesiyle gizli ittifak kurmak»la suçluyor ve haklarında 4 yıldan 12 yıla kadar ağır hapis cezası uygulanmasını istiyordu.

Dāvamn sanıklarından 4'ü albay, 6'sı korgeneral ve albay rütbe-lerinden emekli subay, 4'ü gazeteci, 7'si avukat, 2'si öğretmen, 1'i müstafi subay, 1'i de serbest meslek sahibi idi. İddianamede yer alan sanıklar şunlardı :

Cemal Madanoğlu, Osman Köksal, Doğan Avcioğlu, İlhami Soysal, Cemal Reşit Eyüboğlu, İlhan Selçuk, Hıfzı Kaçar, Adnan Kaptan, Adnan Arabacıoğlu, Fahrettin Tezel, Orhan Düvencioğlu, Raif Ertem, Cengiz Ballıkaya, Yılmaz Ak-

kılıç, Doğan Erdoğan, Hüseyin Onur, Ferruh Özdil, Ali Sirmen, Orhan Pekey, Abidin Sezen, Ahmet Güryüz Ketenci, Altan Öymen, Ahmet Sezgin, İlhan Ündeğer, Ümrân Şensezgin, Celâl Uygur, Salih Nejat Candan ve Armağan Anar.

Savcının iddiası

Askerî Savcı, iddianamesinde Altan Öymen, Ahmet Sezgin, İlhan Ündeğer, Ümrân Şensezgin, Celâl Uygur, Salih Nejat Candan ve Armağan Anar hakkında gizli ittifakın bünyesinde bulduklarına dair kamu dāvası açılmasını gerektirir herhangi bir delil tesbit edilemediğini, ancak tâkip raporları ile bu sanıkların gizli ittifak üyelerinden bazılarıyla görüştüklerinin saptandığını, fakat özü itibariyle hiçbir bilgi edinilemediği için bu sanıkların bir grup altında değerlendirilmelerinin yerinde olacağını belirtiyor, dört albay hakkında da, hapis cezasının dışında, ordudan tart cezası uygulanmasını istiyordu.

2 Numaralı Askerî Mahkeme, Tümgeneral Süleyman Tuncer'in

başkanlığında, duruşma yargıcı Kd. binbaşı Günay Gencer, üye yargıç yüzbaşı Gültekin Turan ve savcılar yargıç yarbay Süleyman Takkeci ile yargıç yüzbaşı Erdem Kaşıkçı'dan oluşmuştu.

Sanıklar geldiler

Duruşma salonuna önce Cemal Madanoğlu girdi ve sanıkları selâmladıktan sonra kendileriyle bir süre konuştu ve sonra yerini aldı. Kara, Hava ve Deniz Kuvvetlerine mensup dört sanık albay, duruşmaya resmi giysileriyle geldiler. Müstafi Binbaşı Yılmaz Akkılıç ile askerlik görevini Bayburt'ta yapmakta olan gazeteci Ali Sirmen dışındaki bütün sanıklar duruşmaya katıldılar. Sanıklardan büyük bir kısmı, kovuşturma süresi içinde, bir aydan altı aya kadar tutuklu bulundurulmuş, fakat daha sonra hepsi serbest bırakılmıştı. Bu yüzden salonda muhafız bulundurulmadı; ancak, Usûl Kanununa göre, yargılanan sanıkların rütbelerinden aşağı rütbesi bulunan askerî dinleyiciler salondan çıkarıldılar.

Duruşmaya sanıkların kimliklerinde ve adreslerinde değişiklik olup olmadığı saptanarak başlandı. Yargıcın «Lütfen ayağa kalkın» çağrısıyla yerinden kalkan İâcivert elbiseli Madanoğlu, okunan kimliğinde ve adresinde bir değişiklik olmadığını söyledi.

Yoklama bitince, sanık avukatları söz alarak, iki sanığın duruşmada bulunamamaları, mahkemedeki üç sanığa da —bunlar Kur. Alb. Adnan Kaptan, Kur. Alb. Adnan Arabacıoğlu ve Kur. Alb. Fahrettin Tezel'di— iddianamenin tebliğ edilememiş bulunması karşısında duruşmanın yapılamayacağını ileri sürdüler. Bazı avukatlar da, mahkeme kuruluna verdikleri dilekçelerde, dāvanın mahkemenin görevi dışında kaldığını belirterek, görevsizlik kararı verilmesini istedikler. Savcı Süleyman Takkeci, bu isteklere katılmadığını bildirdi.

MİT ajanının raporu

Kısa bir aradan sonra Mahkeme, istekler hakkındaki kararını açıkladı: İstekler yersizdi. Mahkeme, dāvaya bakmaya yetkiliydi.

Ara kararının açıklanmasından sonra, Askerî Savcı Süleyman Takkeci, 122 sayfalık iddianamesini okumaya başladı. İddianame, sanıkların çeşitli tarihlere Ankara ve İstanbul'da gruplar halinde yapmış oldukları ileri sürülen 61 toplantının çoğu, MİT ajam olduğu açıklanmaya dayandırılmıştı. Bu toplanılan İktisat Fakültesi Öğretim üyesi Mahir Kaynak tarafından gizlice banda alınmıştı. Mahir Kaynak, sözkonusu toplantıların çoğuna,

tasarruflarınızı
değerlendirmek için
size
yol gösterecek ışık

HER YERDE HER ZAMAN
T.C. ZİRAAT BANKASI
olacaktır.

(BASIN : A. 20336) (TOPLUM : 41)

gizli ittifakın bir üyesi rolüyle katılmış, konuşmaları tesbit etmiştir.

Askeri Savcının okuduğu iddianameye göre, üç grupun meydana getirdiği cuntanın iki kolu bulunuyordu. Bunlardan biri Ankara'da, öteki de İstanbul'da idi. Ankara kolunu Madanoğlu, Köksal, Eyüboğlu, Avcıoğlu ve Soysal; İstanbul kolunu ise öteki sanıklar meydana getiriyorlardı. Sanıklar, «Türkiye'nin meselelerinin çözümünün belli bir sisteme bağlı olarak değil, fakat anti — parlamenterist ve sola dönük yollarla ve zamanın iktidarının ihtilalle devrilmesi ve yerini teknisyenlerden kurulu bir kadro iktidarının alması ile sağlanabileceğine» inanmış kişilerdi. Madanoğlu «kuruluş ve gelişimi, ideolojisi ve amaçladığı ihtilalin gerçekleştirilmesi yolundaki faaliyetleri açıklanmış gizli ittifak»ın lideri idi. Köksal, gizli ittifakın Devrim Genel Kurulu yeminli üyesi idi ve gizli ittifakın Genel Sekreterlik görevini de yapmıştı. Avcıoğlu, Köksal'dan sonra Genel Sekreterliğe seçilmişti. Devrim Genel Kurulu yeminli üyesi idi ve 21 toplantıya katılmıştı. Öteki sanıklar da Devrim Genel Kurulunun yeminli üyesiydiler ve hepsinin de ihtilal için görevleri vardı.

Ankara ve İstanbul kolları

İddianamede Ankara ve İstanbul kollarının durumu şöyle belirtiliyordu :

«Bu kollar, İttihat ve Terakki tüzüğü'nün günümüz şartlarına adapte edilmesine benzer bir kadro örgütüne gitmişler ve aralarında kurdukları gizli Ulusal Devrim Partisini daha sonra Devrim Genel Kurulu haline getirmişlerdir. Devrim Genel Kurulu, üyelerini, iyice tahkik ettikten sonra gizli ev toplantılarına sokmuş ve bu arada cunta etrafında işçi, aydın ve ordu kesiminden bazı kişileri toplamayı amaç edinmiştir. Kurul, ayrıca, ele geçmemek için yazılı belge kullanmama kararını almıştır. Devrim Genel Kurulunun idare merkezi olarak Ankara seçilmiştir.

Cuntanın organik yapısını ve ideolojisini kapsayan tüzüğü, kadro örgütlenmesini belirten maddelerle başlamakta, tüzük gereğince inançlı ve bilinçli bir kadro yaratılması ve 33 üyeli Devrim Genel Kurulunda toplanması amaçlanmaktadır.

Devrim Genel Kurulunun kurucusu için eylemlerde azimli, yetenekli önderler buluncaya kadar çalışmaların genel başkanlık, genel yönetmelik ve özel yönetmeliklerle

yürütülmesi ve bu şahısların kurulun ilk onbir üyesinin oyları ile seçilmesi öngörülmüştür.

Daha sonra Ulusal Devrim Partisi şekline dönüşen kollar, hitap edecekleri her çevre için ayrı planlar hazırlamışlardır.»

İddianameye göre, devrim sonucu alınır alınmaz devrik hükümetin yeri devrim hükümeti, devrik senatonun yeri ise devrim kurultayı ile doldurulacaktı. Devrim Genel Kurulu, başbakan ve başbakan yardımcılarını kendi içinden, bakanlarla devrim kurultayının genel kurul üyelerini de örgütten, daha önce seçmiş bulunacaktı. Tüzüğe göre devrim hükümeti devrim genel konseyinin denetiminde çalışacak, devrim kurultayı da devrim genel kurulu ile birlikte 100 üyeden oluşacaktı.

Ulus kurultayı ise köylü, işçi, emekli öğretmen, emekli idareci, eski muharip ve ekonomistlerden kurulacak ve üçyüz üyeden meydana gelecekti. Devlet Başkanını ulus kurultayı seçecekti.

İddianame şöyle devam ediyordu :

«Hazırlanan tüzükte gizli İttifakın gelişimi için hücre usulü örgütlenme amaç edinilmektedir. Bu gizli örgüt ilk defa 19 Mart 1967 tarihinde MİT elemanı tarafından ortaya çıkarılmıştır. Örgütün ilk tesbit edilen bu tarihten son yapılan 8 Nisan 1971 tarihli toplantılarına kadarki bütün faaliyetleri MİT görevlisi tarafından izlenmiş, konuşmaları teyp bandlarına geçirilmiş ve raporlar hazırlanarak kontrol altına alınmıştır. İstihbarat teşkilatı kontrolündeki örgüt, ihtilal doğrultusundaki bu çalışmalarını fiiliyata dökmemiştir. Örgüt mensupları faaliyette buldukları tarihler arasında 25'i Ankara'da ve 36'sı İstanbul'da olmak üzere 61 toplantı yapmıştır. Ankara toplantılarının 13'ü ses bandı, 12'si takip raporu ile tesbit edilmiştir. İstanbul toplantılarının dördü hem ajan raporu, hem de ses bandı ile, biri sadece ses bandı ile, otuzu ajan raporu ile, biri de takip raporu ile saptanmıştır.»

Askeri Savcı, iddianamesini okuduktan sonra, sanıkların sorgusu yapılmak üzere, duruşma başka bir güne ertelendi.

1973 yılında
50000
KİŞİYE

25 MİLYON
BANKASINDA

TÜRKİYE İŞ BANKASI paranzın... işkulluğun emniyetidir

Maliye

Enflasyon ve İstikrar tedbirleri

TOPLUM, son günlerde yeniden önplâna çıkan «enflasyon ve istikrar tedbirleri» konusunda, maliyeci Sayın Cahit Kayra ile konuştu ve görüşlerini aldı. Aşağıda enflasyon, enflasyon nedenleri, bu konuda Maliye ile Ticaret Bakanlıkları arasındaki görüş ayrılıkları ve önerilen tedbirler hakkında Sayın Kayra'nın görüşlerini bulacaksınız.

TOPLUM — Türkiye'de enflasyonist gelişim konusunda, basında ve Hükümet içinde çeşitli tartışmalar ve görüşmeler oluyor. Siz, Türkiye'deki enflasyonist baskı hakkında ne düşünüyorsunuz?

KAYRA — Türkiye'de 1965'den bu yana sürüp giden enflasyonist bir baskı vardır. Sözkonusu bu baskı, 1970 devalüasyonundan sonra büyük ölçüde ortaya çıkmış bulunmaktadır. Bildiğiniz gibi, her yıl yüzde 20'ye yakın fiyat artışları; son yıllarda ekonomimizi ciddi dar boğazlara yönlüyor.

TOPLUM — Türkiye'deki enflasyonun nedenleri ve kaynakları hakkında Maliye ve Ticaret bakanlıkları arasında farklı görüşler olduğunu öğreniyoruz. Bu görüşleri açıklar mısınız?

KAYRA — Ticaret Bakanlığının bu konudaki raporuna göre; içinde bulunduğumuz enflasyonun nedeni, 1970 devalüasyonu ve bu devalüasyonla ilgili uygulamalar değildir. Buna karşılık, 1971 martından yıl sonuna kadar olan dönemdeki uygulamalar sorumludur. Ve 1972'de de durum düzelmeye başlamıştır. Ticaret Bakanlığı, 1970 yılında devalüasyona ortam hazırlama konusunda ciddi çalışmalar yapıldığı, alınan tedbirlerle devalüasyonu izleyen ilk dönemde fiyat hareketlerinin yumuşak cereyan ettiği düşüncesinde. Sayın Maliye Bakanı ise çeşitli vesilelerle basında yansıyan demeçlerinde, bugünkü enflasyonist ortamda, özellikle devalüasyonu etkin ve sorumlu saymaktadır.

Ben, devalüasyona ortam hazırlama çabalarının daha sonraki döneme nasıl yararlı olduğunu anlayabilmiş değilim. Hatırladığım bir şey varsa o da, 1970 yılında sanayi sektörü, yüzde 11'den yüzde 3'e düşen bir gerilemeye uğramıştı. Yalnız başına bu örnek, devalüasyona ortam hazırlama çabalarının ekono-

CAHİT KAYRA
Enflasyonist gelişim...

mik yararlılık açısından tutarsız ve anlamsız olduğunu göstermeye yeterlidir.

Devalüasyonu 1971'in martına kadar izleyen döneme gelince; bu dönemde bana göre önemli politika yanlışlıkları yapılmıştır. Kamu bütçesi, ekimden şubata kadar 1,5 milyar açık vermiştir. Para arzı, ekimden aralığa 5 milyardan fazla artmıştır. 1971 Bütçesi, daha başlangıçta, yaklaşık olarak 8 milyar liralık bir açıkla hazırlanmıştır. Devalüasyon yapan bir hükümetin mali politikası, onu izleyen dönemde, bu ölçüde bir finansman açığına yer vermemek gerekirdi. Bu dönemde, yani 1971 baharına kadar, Kamu İktisadi Teşebbüslerinin ürünlerinin fiyatlarının arttırılmamış olmasını, olumlu bir davranış olarak savunmaya olanak yoktur. Bu teşebbüslerin maliyet ve fiyat dengeleri yıllardanberi tehlikeli şekilde bozulmuştu. Ekonomide hiçbir şey karşılıksız kalmaz. Bu dengesizliği ya bir başka faktör, ya da bir başka zaman ödeyecektir. Bu fiyat yükselmeleri, hangi hükümet olursa olsun, önlenemezdi. Nitekim, bunların arttırılanları fiyatlara, arttırılmayanları da Hazine açığına yansımıştır. Bana öyle geliyor ki, devalüasyon yapılırken bunlar hesaplanmamıştır. Zaten ciddi ve itinalı hesaplar yapılsaydı, devalüasyon oranının yüzde 66'nın oldukça altında olacağı söylenebilir.

1971'de gerçekten para arzı artarken, tedbir alınmadığı da doğrudur. Bu bakımdan Ticaret Bakanlığının görüşüne ben de katılırım. 1972'de kamu harcamalarının kontrol edilmesine çalışılmıştır. Buna karşılık para ve kredi politikasında aynı itinalıyı gördüğümüzü söyleyemeyiz.

TOPLUM — Anlaşıldığına göre, Maliye Bakanı, enflasyonun kökeninde maliyet artışları, kârlar gibi etkenler görmekte ve bu etkenler üzerinde durmaktadır. Bu konuda sizin görüşünüz nedir?

KAYRA — Maliyet konusunda devalüasyonun getirdiği çok büyük bir ağırlık var. Özellikle dış ticaret hacmi büyüdükçe, bu ağırlık, fiyat düzeyini, bu ölçüde etkiliyecektir. Ücretlerin maliyetler üzerindeki etkilerini fiyatların artışı ile orantılı görmemekteyim. Gerek 1971, gerekse 1972 yıllarında ücretler fiyat artışlarının çok gerisindedir. 1972 yılında toptan eşya fiyatları endeksinde sanayi mallarının ortalama artış oranı yüzde 22,2'dir. Ücret artışlarının bu artış içindeki payı sadece 2 puandan ibarettir. Yani ücret dışı maliyet unsurları: örneğin kiralalar, kârlar ve benzerleri, asıl fiyat artışlarının kaynağını oluşturmaktadır.

TOPLUM — İstikrar tedbirleri hakkında ne düşünüyorsunuz? Türk ekonomisinin gelişme ve büyüme temposunun, istikrar tedbirleri alınarak korunabileceğine inanıyor musunuz?

KAYRA — Önce, istikrarın ölçüsünde mübalâğa edilmemesi ve çok dar sürelerle sıkıştırılmaması gerektiğini düşünüyorum. Bu yapılmazsa, iç üretimde, istihdamda tehlikeli gerilemeler olur. Biz, 1958'de bunu yakından yaşamışızdır.

İstikrar tedbirlerine gelince; hiç kuşkusuz, bütçe denkliliği, para arzının kontrolü, belli ölçüler içinde dış ticaret, ithalat aracının kullanılması gibi tedbirler düşünülebilir. Bu arada, önemli olan bir konu var.

Türkiye'de, iç ticaret düzenlenmiş değildir. Üretici, aracı (toptancı), perakendeci, ciddi bir başıbozukluk içindedir. Bütün bunların örgütlenmesi ve düzenlenmesi, kontrol edilmesi lâzımdır. Bu münasebetle ben, kişisel olarak, bu örgütün yalnız bir kademesini teşkil eden büyük mağazaların teşviki için fedakârlıklar yapılmasını da doğru bulamıyorum. Örgütlenme herşeyden evvel üretici kademesinden başlamalıdır.

İstikrar, halkın ihtiyaçlarından fedakârlık yapılarak sağlanmamalıdır. Halkın zorunlu ihtiyaç maddelerini ucuzlatmak ve bu ucuzluğun yükünü, yüksek gelir kademeslerinin tükettiği malların fiyatlarına yüklemek ve gerekirse, asıl fiyat kontrolünü bu malların fiyatları ve bu fiyatlar arkasındaki kârlar üzerinde yapmak lâzımdır.

Bütçe

Program - Bütçe

1973 yılı Bütçesinin yeni bir teknikte, «Program-Bütçe» tekniğiyle hazırlandığı anlaşılıyor. Ancak, hemen umuda kapılmamalı; artık, toplanan vergilerin, en akılcı yöntemler içinde, tasarruf ilkelerine bağlı harcanacağı sanılmamalıdır. Kamu yönetiminin ülkemizde, biçimsel değişikliklerle düzene sokulduğu, verimli çalışma olanaklarına kavuşturulduğu görülmüştür. Aslında yüksek düzeydeki Bürokratlar, özde değişiklik yapmayı benimsemedikleri ve de özdeki köklü değişiklikler işe gelmediği için, biçimsel değişiklikleri ileri sürüp, bunun, özü de değiştireceği fikrini yaymağa çalışırlar. Kamu İktisadi Devlet Teşekküllerinin yeniden düzenlenmesi konusunu mu ele alıyorlar? Tam on yıl, bu konu üzerinde, çeşitli komisyonlar kurarak çalışırlar. Öze girmek hiç birinin işine gelmez. Öze girmeğe zaten yetenekleri de elvermez. Düzeyde, biçimde kalmakla yetinirler. İşlerine de bu gelir. Yeni örgüt kurmayı veya mevcutların bazılarını birbirine bağlamayı, Holding'ler oluşturmayı önerirler. Batıdan örnekler gösterirler. Biçim değişikliği, örneğin Holding'ler kurulması, sanki özdeki sakatlığı giderecekmış gibi...

Nedir özdeki sakatlık?

Hemen söyleyelim: Kamu İktisadi Teşebbüslerinin fabrikaları, fen ve bilim kurallarına göre değil, politik etkiler altında, yanlış yörelerde, eksik kapasitelerde kurulmuştur. Hiçbirinin fiyat politikası, maliyet-kâr esasına dayalı değildir.

Stok kontrolü yapmazlar. Nerede ne miktar mal üretildiğini bilen Genel Müdür sayısı bile çok azdır. Teknoloji gelişmeleri izlenmez. Çoğunun araştırma-plânlama birimleri bile yoktur, vb... Holding haline geldikleri zaman, sanyior musunuz ki, bu yapısal gelişmelere kavuşulacaktır? Eğer böyle olsaydı, on yıllık inceleme sonunda mı «Holding» keşfedilmiş olurdu? Bilineni, uzun komisyon çalışmalarından sonra keşfetmek, bürokrasi oyunudur. «Günah, klâsik bütçenin» mi?

İşte, «Program-Bütçe» de böyle. Sanyior musunuz ki, «Program-Bütçe» tekniği ile kamu israfı önlenicek? Gerekçe raporunda, «Program-Bütçe»nin, «Devlet fonlarının daha etkin bir biçimde değerlendirilmesi amacına dönük olarak kalkınma plânı ile başlayan çabamın yeni bir adımı» olduğu belirtilmektedir. «Devlet sektöründe israfın önlenmesi ve Devletin faaliyetlerinin daha üstün bir değer düzeyine ulaşmasını hedef alan bir bütçe reformunun gerçekleştirilmesi zorunludur» nedeniyle «Program-Bütçe» tekniğine başvurulduğu anlaşılmaktadır. Şimdi, birlikte düşünelim: Demek ki, kamu israfı, bugüne değin uygulanan «Bütçe Tekniği»nin, yani maliyecilerin deyimleriyle «Klasik Bütçe»nin hatası imiş. Taş kaplamalı büyük Genel Müdürlük binalarının inşasının nedeni, demek ki, Klâsik Bütçe tekniği, baştaki yöneticiler ve de politikacılar değil! Hani, bu gibi israflar uzun vadeli kalkınma plânları ve yıllık programlarla önlenicek, kaynakların en etkin biçimde, en büyük hasılayı sağlayacak türde dağıtılması gerçekleştirilecekti?.. Oysa, plânlı dönemde Ankara'nın sadece bir caddesi üzerinde, değeri 1 milyar lirayı aşan Genel Müdürlük binaları inşa edildi. Bunların çoğu da taş veya Betebe kaplamalı. Toprak Mahsulleri, T. Petrolleri Anonim Ortaklığı, Maden Tetkik Arama Enstitüsü, Karayolları, Devlet Su İşleri, Devlet Malzeme Ofisi ve ötekiler... Nasıl, yıl-

lık program ve uzun vadeli kalkınma plânları Devlet israfına engel olamamışsa, «Program-Bütçe» tekniği de engel olamayacaktır. Tam tersine, «Program Bütçe», Maliye Bakanlığını kamu yönetiminde tek otorite, öteki deyimle, malî ve idarî imparatorluk haline getirecektir. Gerekçe raporunda yer alan bütün süslü ifadelerin gerisinde yatan gerçek, aslında, Maliye Bakanlığını «Hakim'i mutlak» haline getirmektir.

Niçin gerek görülür?

Program-Bütçe, aslında, plân yapmayan ülkelerin kamu harcamalarını plânlı bir biçimde yapabilmesini sağlayan bir araçtır. Bundan ötürü, bu ülkeler, bütçeye giren harcamaların nedenlerinin bütçe dokümanında yer almasına ve sağlanacak yarar tahminlerinin hesaplanmasına ve böylece programlı bir bütçenin düzenlenmesine ihtiyaç duyarlar. Yani program ile bütçeyi biraraya getirmişlerdir. Oysa bizim, 750 nüfuslu bir «Devlet Plânlama Teşkilâtı»mız var. Bütün kamu harcamalarının ayrıntılı programlarını düzenlemekle görevlidir. Her yatırımın ve kamu cârî harcamasının, bu örgütün düzenlediği yıllık programlarda yer alması ve bütçelerin bu programlara dayalı olarak yapılması gerekir.

Maliye - Plânlama çaprazı

Gerek harcama ve gerekse finansman konularında ötedenberi Maliye ve Plânlama hep karşı karşıya gelmiş, duruma göre de Hükümetler, ya Plânlamayı, ya da Maliyeyi arkalarına almışlardır. Çoğu kez, Maliye-Plânlama çaprazı arasında kalmış; Yüksek Plânlama Kurulu, bir pazarlık yeri olmuştur. Bütçe açığı 7 milyar lira ise, Plânlama Müsteşarı ile Maliye Müsteşarı, 4 milyon liraya fit olmuşlardır. Bazan anlaşmazlık 300 milyon lira civarında kalmışsa, Başbakan araya girerek, «bunu da bana bırakın, ben bulurum» demiş ve taraflar anlaşmaya varmışlardır. Ne Maliye ve ne de Plânlama yetkilileri, «Peki ama, 300 milyon lirayı hangi kaynaktan karşılayacaksınız?» diye soraamazlar. Çünkü, bilenler biliver ki, bu tartışmaların, sadece bir kuvvet gösterisinden ve iki örgütün birbirine söz gecirme kaygusundan ötede bir ciddiliği yoktur.

Ama, hükümetlerin canını sıkmağa başlar bu durum. «Program-Bütçe» tekniği imdada yetişir. Peki, nasıl ortaya atılıp uygulanacak, Plânlamanın yetkilileri nasıl kısıtlanabilecek? Eğer Plânlamanın başına, müsteşar olarak Maliye Müsteşarları atanırsa, kale içerden ele ge-

TABLO : 1
Konsolide Bütçe Giderleri ve Ekonomik dağılımı.

	1969	1970	1971	1972	1973
CARİ HARCAMALAR	39.2%	42.3%	44.9%	45.2%	50.6%
YATIRIM HARCAMALARI	25.8	19.6	16.8	17.8	20.0
TRANSFER HARCAMALARI	39.0	38.1	38.8	37.0	29.5
TOPLAM	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
TOPLAM HARCAMA (MİLYAR TL)	31,70	35,43	37,09	58,68	60,85

Kaynak : 1973 Bütçe Gerekçe Raporundan hesaplanmıştır.

çirilmiş olur ve «Program-Bütçe» oyununa da kimsenin sesi çıkmaz.

Plânlama harcanıyor

1973 Bütçesi Gerekçe raporunda «Program-Bütçe» deyimi, «plânlama, programlansa ve Bütçeleme sistemi» olarak tanımlanmaktadır. Bütçeleme görevi, Maliye Bakanlığının, plânlama ve programlama görevi de 91 Sayılı Kanun gereğince Devlet Plânlama Teşkilâtının göreviydi. Şimdi bütün bu görevler, bir tek elde, Maliye Bakanlığında toplanıyor. Buna kamu yönetiminde hiç kimsenin karşı çıkmağa gücü yetmez. Çünkü Başbakan, Maliye Bakanı, Devlet Bakanı, Sanayi Bakanı, Plânlama Müsteşarı, Maliye Müsteşarı, yani Yüksek Plânlama Kurulunun bütün üye ve «katılğan» ları, Maliye Bakanlığı kökeninden gelmez ve aynı düşünceleri paylaşan kişilerden oluşmaktadır.

Ne demektir «Program-Bütçe», birlikte, kısaca gözden geçirelim.

1973 Bütçe Gerekçesine göre:

1. İlk aşamada ödenek taleplerine esas teşkil eden gaye ve hedeflerin belirtilmesi,
2. Bu hedeflere ulaşmak için hizmet programlarının tasnif edilmesi,
3. Maliyetlerin tespiti ve değerlendirilmesi,
4. Nihai hasılaya dönük hizmet programlarının katkılarının ölçülmesi ve değerlendirilmesi.

Muhtlak bir biçimde belirtilen bu hizmetlerin hepsi, aslında, bir «Kamu plânlaması» tanımındır ve 91 Sayılı Kanunla da bu görev, Devlet Plânlama Teşkilâta verilmiştir. Artık anlaşılıyor ki, Maliye Bakanlığınca, Plânlamanın görevleri, «Program-Bütçe» aracılığıyla ele geçirilmektedir.

Tasarruf getiriyor mu?

Bizde, genellikle, «gerekçeler»in gerçekle ilişkisi bulunmayışı, basmakalıp oluşu, alışkanlık haline gelmiştir. Kimse de gerekçelerin özüne girmeyi, uygulamada niçin gerekçeler yönünde gelişme olmadığını merak etmez. Bundan ötürü, raporlar rafta, gerekçeler lâfta kalır. Ama bazı gerekçeler, uygulama dönemine geçmeden de gerçeklere ters düşebilir. İşte 1973 yılı Program Bütçesi nin gerekçesi de böyledir «Program-Bütçe», «Devletin tasarruflu devlet» olmasını sağlamak amacıyla ele alındığı halde, Bütçe rakamlarını inceleyenler, bunun hiç de böyle olmadığını görürler. Ne demektir «Tasarruflu Dev-

Maliye - Plânlama çaprazı

Bürokraside kuruluşlararası çapraz, her zaman ülkemizin ekonomisine ve büyük yararlarına ters düşmüştür. Neden ters düşmüştür? Kuruluşlararası rekabet, yetki paylaşılması çekişmeleri, yani kısacası çaprazlar, gelişmeyi frenlemiş, görev çatışmalarının nedeni olmuştur. Böylece, birinin yaptığı işi, öteki kuruluş daha iyi yapmak iddiasıyla tekrar etmeye yeltenmiş; para, emek, zaman kayıpları belirmiştir. Bunun doğal sonucu, gelişen ihtiyaçlardan birçoğu, gereksiz çekişmeler nedeniyle sahihsiz kalmıştır. Devlet Su İşleri ile İller Bankasındaki çekişmeler, ülkenin kanalizasyon gibi önemli bir konusunu sahihsiz bırakmıştır. Gine Elektrik İşleri Etüd İdaresi ile Devlet Su İşleri arasındaki çekişmeler, «Enerji Sorunu»nun ortalarda kalmasının nedeni olmuştur.

Kuruluşundan beri Devlet Plânlama Teşkilâtı ile Maliye Bakanlığı arasındaki çekişmeler de böyle. Bütçenin hazırlanması döneminde, bütçe açığı, iki kuruluş arasındaki çekişmelerin nedeni olur. Uzmanlar birbirleriyle anlaşamazlar, araya Müsteşarlar ve Bakanlar girer, son sözü Başbakan, elini masaya vurup söyleyinceye kadar sürer bu kavga. Bir hesap, ya da öz anlaşmazlığı değildir bu. Sadece, bir kuruluşun öteki kuruluşa, uzmanlar aracılığıyla egemen olmaya çalışmasının nedenidir. Hükümetler bu tür anlaşmazlıkların üstesinden gelemeyince, Plânlamanın başına, Maliye Bakanlığında Müsteşarlık yapmış kişileri atamak zorunluğu doğdu. Haklı ya da haksız, görünürde gerekli ya da gereksiz bu tür atamalar, kuşkusuz, Ekonomiye yön vermesi gereken Devlet Plânlama Teşkilâtını Maliye Bakanlığının uydusu haline getirmiştir. «Uydu» olmanın da bir ciddiyeti, yani kamu dilinde resmiyeti olması gerekir. Bu resmiyeti sağlayacak olan mekanizma da şimdi «Program-Bütçe» tekniğiyle ortaya çıkıyor. Böylece Maliye Bakanlığı, bütçe harcamalarının nedenlerine proje düzeyinde inmeğe başlayınca, yâni bir yatırım ya da câri harcamanın niçin, ne zaman, hangi koşullar altında ne tür gerçekleştirileceğini incelemeye yeltenince (Program-Bütçe tekniği böyle davranmayı gerektirir), Plânlama Teşkilâtının görev sınırları içine iyiden iyiye girilmiş olacaktır. Plânlamanın başına Maliyede müsteşarlık yapan kişileri atamakla belki bir süre bu görev çaprazının ciddi zararlarını önlemek olanağı, sağlanabilir. Fakat bu kez, programlanan Bütçe harcamalarının uzun vadeli kalkınma ve sanayileşme yöntemleriyle ilişkisini korumak güçleşir. Çünkü Maliye Bakanlığının yapısı, uzun vadeli teknikleri kullanmaya ne elverişlidir ve ne de elverişli olmasına ihtiyaç vardır. Program-Bütçe, kuşkusuz, yararlı bir teknik olabilir. Fakat bu tekniğin plân yapmayan ülkelerde plân ile bütçe arasında zımni bir ilişki kurmak amacıyla yeni yeni düşünülüp uygulanmaya başlandığını unutmamak gerekir. Bizim gibi 12 yıldan beri plân ve program yapılan bir ülkede «Program-Bütçe» tekniğinin ciddi nedenini anlamak gerçekten bize güç görünür. Eğer «Program-Bütçe» tekniğinin arkasında Plânlamanın görev ve yetkilerine sahip çıkma amacı gizleniyorsa, bu kez açık ve seçik olarak «Maliye-Plânlama Çaprazı» ortaya çıkacak, muhtemelen, bundan gine kamu maliyesi zarar görecektir.

Kuruluşlararası çaprazların maliyeti gerçekten çok yüksek. Bütçenin yarısının câri harcamalara ayrılması bunun en açık örneğidir.

ALI NEGATİ

let? Cârî harcamaların azalması, yani toplam içinde daha az pay taşımaya başlaması demektir. Oysa, 1973 programlı Bütçesinde cârî harcamaların, önceki yıllara göre, görülmemiş oranda arttığı dikkati çeker. Her ne kadar, durum anlaşılmasının diye, adigeçen Gerekçe Rapor'da hesaplar karışık bir biçimde verilmiş, 1973'ün rakamları Genel Katma Bütçe olarak ayrı ayrı

gösterilmemiş, ya da 1972'nin Katma Bütçeli Daireler harcaması ve rilmemişse de, dağınık rakamları gine de yakalayıp, konuşturma olanağı vardır. Tablo 1'i düzenlemek, bu bakımdan, hayli hüner işi oldu. Durum incelendiği zaman, 1972'de yüzde 45.2 olan cârî harcamalar payı, 1973'de, 5.4 puan artarak, yüzde 50.6'ya yükselmiştir. Hani, «Program-Bütçe» tasarruf sağlayacaktı?

HASAN HÜSEYİN

“ 7 Numaralı Mahkeme ”

Kasıklarım ağrıyor. Karnımın etleri, karnımın içindekiler, yüreğim, midem, başım, herşeyim, heryanım ağrıyor.

Leon Uris'in «7 Numaralı Mahkeme»sini (*) okudum. Şu son yıllarda, böylesine beter bir kitap okuduğumu anımsamıyorum. 560 sayfalık kitabı, bunca işimin arasında, iki gecede bitirdim, fakat ben de bittim! Kasıklarım ağrıyor, karnım, yüreğim, başım ağrıyor. Bir barakada, bağırtıla bağırtıla karnı açılmış ve erkekliği alınıp, kaniar içinde, sokağa salıverilmiş gibiyim.

Leon Uris'ten ilk okuyorum. «7 Numaralı Mahkeme»yi Aziz Üstel türkçeleştirmiş. Aziz Üstel'i, TOPLUM'daki Art Bakvold (Art Buchwald) çevirilerinden tanıyorum. Hemen belirteyim ki, «7 Numaralı Mahkeme», büyük bir başarıyla kazandırılmış Türkçeye. Aziz Üstel, Türkçenin inceliklerini ve Leon Uris'in anlatım gücünü, esprisini çok iyi biliyor. Bunca yıldır, Nazi işkence ve tecrit kamplarıyla ilgili birçok yapıt —sonuncusu, Peter Vays'in «Soruşturma» sıdır— okumuş olduğum halde, Leon Uris'in «7 Numaralı Mahkeme»si beni çok kötü sarstı, çarpıtı. Nazi canavarlığını, Nazi kasaplığını böylesine etkili ve somut biçimde veren bir yapıt daha okumadım diyebilirim. Leon Uris, gerçekten, usta yazar. Olaylara ve gerçeklere, toplumların, dinlerin ve rejimlerin üstünden bakmasını bilecek düzeyde, büyük bir yazar.

Bir Dr. Adam Kelno düşünün. Polonya asıllı bir doktor. Naziler Polonya'ya girdiklerinde, yahudileri yoketmek, kısırlaştırmak için bu Dr. Kelno'yu kasap gibi kullanıyorlar. Dr. Kelno, binlerce yahudiyi kesip doğruyor. Çünkü kendisi bir «Polonya milliyetçisi»dir, geleneksel bir yahudi düşmanıdır. Bu düşmanlığı, Nazilerin buyruğuna göre

rek, yahudileri kesip doğruyarak gösteriyor. Erkeklerin taşaklarını, kadınların yumurtalıklarını canavarca kesip atıyor. Bunu yalnızca yahudi düşmanlığından mı yapıyor? Hayır. Açalım «7 Numaralı Mahkeme»nin 254-255'inci sayfalarını (babası anlatıyor):

«Sofrada karşıma geçti, oturdum. Kokusundan, geçirip durmasından midem bulanıyor. Pislikten yapış yapış sakalından aşağı sızıyor çorba. Eliyle eti tabaktan alıp ağzına tikiyor. Hayvan! Geçirip parmaklarımı yalıyor. Kasabadaki Yahudi'ye borcu varmış. Küfrediyor. Kasabada herkesin borcu var Yahudi'ye...»

Odalarımızı ayıran duvardaki çatlaklardan onu görebiliyorum. Çıplak. Penis siyah, kocaman, damarlı. Kaşınıyor.

Penisinden, hayalarından nefret ediyorum. Ne zaman annemin üstüne çullansa, zavallı kadın ağlar. O da domuz gibi homurdanır işini yaparken.

Bir gün taş alıp ezeceğim hayalarımı. Bıçakla doğrayacağım.»

İşte, Dr. Adam Kelno'nun, Nazilerin kasabı, binlerce yahudiyi eleri titremeden kısırlaştırılan adamın çocukluğu! Aradan yıllar geçecek, Adam Kelno doktor olacak ve Naziler onu yakalayıp, Jadwiga tecrit kampında görevlendirecekler. Hem anti - komünist, hem yahudi düşmanı ve hem de baba düşmanı Dr. Adam Kelno için Jadwiga tecrit kampı, tam, aradığı ortamdır. Fakat Naziler yenilecek, Savaş suçluları yargılanacaklardır. Dr. Adam Kelno, suçluluk duygusu içinde kıvrınmaktadır. Kaçacak, saklanacak delik aramaktadır. Borneo'ya gizlenir. Borneo, İngiltere'nin sömürgesidir. Dr. Kelno'nun Borneo'daki hizmetleri, Kraliçe tarafından değerlendirilir; «Şövalyelik» nişanı verilen Dr. Kelno, artık, İngiltere'de yaşamaktadır.

Abraham Cady, «Kurbanlar» adlı bir roman yazar. Belgesel bir yapıttır bu. Amacı, Nazi kasaplığını, yahudilerin nasıl canavarca kısırlaştırıldıklarını, yokedildiklerini bütün dünyaya anlatmaktır. «Kurbanlar», büyük ilgi görür. Dr. Adam Kelno, kendini, romanın sayfalarında bulur. Korkusu yine başlar. Kraliçenin Yüksek Mahkemesinde, «Kurbanlar»ın yazarı ve yayıncıları aleyhine tazminat davası açar: «Beni lekeliyorlar, adımı lekeliyorlar». Dört bölümlük «7 Numaralı Mahkeme»nin dördüncü bölümü, bu tazminat davasının duruşmasıyla ilgilidir. Adı «tazminat davası»dır ama, dünyanın en büyük cinayet

dávalarından daha etkili bir davadır bu. Leon Uris, yapıtın dördüncü bölümünü büyük bir ustalıklarla işlemiş. Soluk kesen bir anlatım tekniği... Okurken insanın kasıkları, midesi, yüreği, beyni ağrıyor. Dr. Adam Kelno, hemen herkesin öğrendiği bir canavar, bir insan kasabı olarak çıkıyor ortaya. Tazminat davasını hükmen yitirmiştir, suçta ortaya çıkmıştır, suçlu ve lekelidir. Fakat Leon Uris'in anlatmak, kanıtlamak istediği bu değildir. Leon Uris demek ister ki, Dr. Kelno'ların ne suçu var? Dr. Kelno'ları suça, kasaplığa iten rejimler, yönetimler suçludur. Dünyanın neresinde olursa olsun, insanı kötüllüğe, insanı insan düşmanlığına, kardeş kaatilliğine iten totaliter rejimler suçludur.

«Kurbanlar» adlı romanın yazarı Abraham Cady, davayı kazanmıştır. Fakat İngiliz Kraliyet Yüksek Mahkemesinin jürisi, kararını bildirir:

«Gilray (Mahkeme başkanı), jüri üyelerine döndü. İçlerinden biri ayağa kalktı.

— Dâvacı Sir Adam Kelno'yu mu, yoksa dâvalılar Abraham Cady'le David Shawcross'u mu haklı buldunuz?

— Sir Adam Kelno'yu haklı gördük efendimiz.

— Ödenmesi gereken tazminatın tutarını da kararlaştırdınız mı?

— Evet efendimiz.

— Kaç İngiliz lirası tazminat ödeyecek dâvalılar?

— Bir metelik efendimiz... (Sayfa: 551-552)

İşte, Leon Uris'in demek istediği budur! Bu cevapta, İkinci Dünya Savaşının, insanlığın dramı yatmaktadır.

Leon Uris'in «7 Numaralı Mahkeme»sinde arı - duru, vurucu, hızlı bir anlatımla karşılaşırız. Kısa ve çarpıcı sahnelerden oluşan dört bölümlük koca yapıt, sürükleyip götürüyor insanı. Dediğim gibi, okuduğum bunca yapıttan hiç biri, Nazi kasaplığını bu derece etkileyici, somut bir anlatımla sermemiştii gözlerimin önüne. Çaplı yapıt, çarpıcı, vurucu, usta işi, insafsız bir yapıt «7 Numaralı Mahkeme». Dr. Kelno'nun bıçağı altından geçmiş, dünyası altüst olmuş bir yaralıym sanki. Heryerim ağrıyor.

* Bilgi Yayınevi, Ekim 1982, Ankara

“hafıza-i beşer
nisyan ile
malfüldür.”

arsiv ise asla
unutmaz!

Demokrasinin
canı :

“Muhalefetin güvenliği,, ve
“düşünce özgürlüğü,,

Son yıllar içinde siyassal hayatımızın ana dâvası, demokrasi kavramı çevresindeki gerçek ve sahte ölçüler arasındaki çatışmada düğümleniyor. Demokrasi dediğimizde, gerçekten Batı dünyasının anladığı rejimi kastediyorsak, bunun canı ve ruhu, muhalefetin tam bir garantiye sahip olması, iktidara gelebilme bakımından iktidardakiler kadar hukuksal imkânlardan faydalanabilmesidir. «Güdümlü muhalefet» ve demokrasi kavramları, birbiriyle bağdaşmaz. Hürriyetler sistemine ve demokratik düzene saygılı kalmayı kabul eden her siyasal program (parti), iktidardaki partiye eşit olan imkânlardan faydalanabilecektir. «Yahya Han demokrasisi» veya «Saygon demokrasisi» veya «Seul demokrasisi» söz konusu değilse, bu gerçeği tartışmaya kalkışmak bile, demokrasiyi inkâr ve reddetmek anlamına gelir.

Siyasal düşünce özgürlüğü tanınmadıkça [anayasal düzenle (demokrasiyle) çatışmayan siyasal görüşlerin hiçbir baskıya uğramaksızın serbestçe açıklanması ve propagandasına razı olunmadıkça] rejimin adına asla demokrasi denilemez.

Bu gerçekler bakımından, memleketimizde, biraz mürekkep yalamış ve hele Batı dünyasında da bir süre kalarak bu toplumlara inceleme olanağına sahip olmuş hemen bütün kişiler, görüş birliği içindedirler.

Bunun, bildiğimize göre sadece iki istisnası vardır: «Serbet» ve «Şal» kelimeleriyle şöhret yapmış olan iki sâbık üniversite hocası...

Bu iki eski «demokrasi ve hürriyet kahramanı» (!), bir süredenberi yine muhalefeti bir «korkuluk» ve fikir hürriyetini de «iktidarda olanların düşündüğü gibi düşünenlerin özgürlüğü» olarak kabul etme tutkusuna kapılmışlardır. Oysa ikisi de, zaman zaman —yani kendi siyasal çıkarları bakımından hürriyet şarkıları söylemenin faydalı olacağına kanı oldukları günlerde— Türkiye rekorları kırmışlar; ve milletin inanca hassasını kötüye kullanmışlardır. Gerçekten bu iki profesör, insana istemiyerek, hemen Portekizli Salazar'ın da Profesör olduğunu hatırlatmaktadır.

Şimdi bunlardan genç olanının, muhalefetin güvencesi ve düşünce özgürlüğü konusunda Üniversite öğretim üyesi iken söylediklerinden bazı incileri aşağıya nakletmek isteriz (Muhalefet milletvekili olduğu yıllarda ise bu sözleri de geride bırakmıştı) :

3 Kasım 1956 günü Siyasal Bilgiler Fakültesinin açılış töreninde şöyle diyordu: «Yaptığımız hataların en büyüğü, bence en büyüğü, asırlarca ilme, müsbet bilgiye, HÜR DÜŞÜNÜŞE yer vermeyişimiz ve hakikatlerden habersiz, hurafeler ve hayaller içinde kendimizi avutmamızdır.

Türk milleti, yakın tarihimizin bu karanlık devresi yüzünden ağır iftiralara maruz kalmıştır; bugün de iftiralara maruz kalan bir millettir. Bu iftiraların en acılarından, en saçmalarından biri, bizim herhangi bir mesele ile ciddi surette ilgilenmek ve başkasının düşüncesine müsamaha göstermek kabiliyetinden mahrum bir millet olduğumuzdur. Buna bütün kalbimizle «hayır» diyebiliriz.

Hayır arkadaşlar, Türkler, millet olarak böyle bir iftiranın hedefi olamaz. Güneş Diyarı «Civitas Solis» adlı eseri ile meşhur olan ve Avrupa tarihinin en cesur hürriyet mücahitlerinden biri sayılan İtalyan Filozofu Campanella, XVII nci yüzyılın başlarında Türkler hakkında bakınız ne diyordu. «Güneş Ülkesi»nin gerçekleşmesi imkânsız bir hayal olduğunu söyleyenlere bakınız nasıl cevap veriyordu: «...Gece nedir bilinmeyen ve insan neslinin karanlıktan tamamiyle kurtulacağı bir Güneş ülkesinin hasretli içindeyim. Yer yüzünde böyle bir güneş ülkesi kurulabilir mi? Türkler gibi müsamahakâr, düşünce hürriyetine, din hürriyetine, başka milletlerin diline saygı göstermesini bilir bir milletin mevcut oluşu, bana hiç değilse gelecekte, böyle bir Güneş Ülkesinin hakikat olacağı kanaatini veriyor. Bu ümit gerçekleştirebilir, çünkü, yer yüzünde hür

düşünceyi hapsedemeyen ve hakikat aşkını zincire vurmayan cesur ve âdil Türkler vardır».

Aziz arkadaşlar, belki hiç bir milletin tarihi bizimki kadar büyüklerle, ama aynı zamanda bizimki kadar, acı derslerle dolu değildir.

Bu derslerden, bugünün gençleri olarak, bugünün Üniversite mensupları olarak, bugünün ve yarının aydınları, memurları, siyaset adamları olarak, biz Türkler ders almasını bilmezsek; HÜR DÜŞÜNÜŞE, bilgiye, HAKİKATLERİN ARANMASINA ve söylenmesine DÖRT ELLE SARILMAZSAK, 18'inci ve 19'uncu yüzyıllarda Batı ile aramızda açılan mesafe daralmaz, genişlemekte devam eder.

Sayın Rektör, dünkü açılış töreninde, bizlere saf hakikatin aranması lüzumunu hatırlatıyordu. Bütün tarihimiz, bize, «bilginin ve hakikatin peşinde koşunuz» diye haykırmaktadır. Bu hususta hoca ve talebe, yaşlı ve genç tefriki yoktur. İngiliz Üniversitelerinde, genel olarak, hoca ve talebe için tek bir tâbir kullanılır: Üniversitenin üyesi. Yalnız «kıdemli üyeler» ve «genç üyeler» vardır. Bir imtihan masasının iki ayrı tarafında oturmak, bizlere aynı ailenin mensubu olduğumuzu unutturmamalı; iki ayrı kutup olduğumuz hissini asla vermemelidir.

Aslında, sizler ve bizler, henüz tek bir vazife yolunun yolcularıyız. Bu yol, durmadan çalışma, öğrenme, bildiği ve memleketin havasına olduğuna inandığı şeyleri, menfaat hesabı yapmadan, açıkça söyleme yoludur.

Bir şairimiz, «bizim millet söylemez, söylenir» demiş. Bu acı İttihatçı, açık ve tok sözlü olan Türk milleti için asla doğru değildir: sadece menfaat hesabı yapan varı münevver için doğru olabilir. Türk milleti «söylenen» değil, «söyleyen» münevverlere muhtaçtır ve emin olunuz ki böyle münevverlere de lâyıktır.

İstersek Türk vergi kanunlarını, Para-Banka notlarını, haczi caiz olmayan malların veya iptidai itirazların tam listesini ezberle bilmiyelim; fakat ASLA NABZA GÖRE ŞERBET VEREN; KÖTÜYE, ZARARLIYA FETVA VEREN BİRER SÖZDE MÜNEVVER HALİNE GELMEYELİM.»

İnsan gözlerine, Feyzioglu'nun bir zamanlar bunları söylemiş insan olduğuna (gözlerine) inanmıyor değil mi?!

Feyzioglu «Forum»un ilk sayısında bile şöyle diyordu:

«Bizim anlayışımıza göre, gerçek demokrasinin en sağlam kıstası, serbest seçimlerle iş başına gelen iktidarın karşısında, serbestçe siyasi faaliyette bulunabilen teşkilatlı bir muhalefetin mevcudiyetidir. Muhalefeti, siyasi nizamın esaslı ve faydalı bir unsuru olarak kabul etmeyen bir görüş, demokratik değildir. Muhalefetle iktidar arasındaki münasebetlerin, karşılıklı dürüstlük ve «hakkaniyet» esasları içinde cereyan etmesi de, demokratik nizamın ne dereceye kadar sıhhatli olduğunu gösteren en iyi işaretlerdir»

Hitler halkoyu ile iktidara gelmiş ve daima halkın tasvibine dayandığını ileri sürmüştür. Sovyet Rusya'da da, Franco İspanya'sında da, Peron Arjantin'inde de, Komünist partilerin diktası altına giren Doğu Avrupa memleketlerinde de, İktidarın halkoyuna ve çoğunluğun arzusuna uygun olduğu iddia edilmiştir. Modern diktatörlüklerin bazılarında, tek taraflı ve ustaca bir propaganda ile sürüklenen halk kütlelerinin, totaliter idareyi, hiç değilse bir müddet için, destekledikleri de inkârı güç bir vaki'dir.

Fakat bu rejimlerin hiç birinde, serbestçe siyasi faaliyette bulunabilen ve haklarına SAMİMİYETLE SAYGI gösterilen teşkilatlı bir muhalefet yoktur. Bunun içindir ki «gerçek demokrasi» olmadıklarına hükmediyoruz.

Demokratik ve parlömanter rejimin en başarılı şekilde işlediği memleketler ise, iktidar-muhalefet münasebeti bakımından en âhenkli manzarayı gösteren memleketlerdir. Böyle bir âhenk, başlıca partilerin bazı esas prensipler üzerinde samimiyetle anlaşmış olmalarını gerektirir. Bunların en başında, Parlametoda çoğunluğu elde eden partinin memleketi idare mesuliyetini ysklenmesi, fakat AZINLIĞIN HAKLARINA RIAYET etmesi ve SERBEST TENKİDİ SUSTURMAMASI gelir. Gerçek demokrasilerde, iktidar, halktan aldığı muvakkat selâhiyetin hudutsuz olmadığını bilir.

Demokrasi, en iyi iktidarın bile, tenkit ve murakabeden uzak kalınca, havadan ve güneşten mahrum bir nebat gibi, tereddit ve tefessüh edeceği hakikatına dayanır. Demokrasi, insanoğlunun hatadan münezzehe olmadığı ve FİKİRLERİN SERBESTÇE MÜNAKAŞA EDİLMESİ SAYESİNDE BİRÇOK VAHİM HATALARIN ÖNLENEBİLECEĞİ inancına dayanır. Bunun içindir ki, gerçek demokrasinin özünü, idarenin halkın rızasına müstenit olması keyfiyetinden ziyade, SERBEST MÜNAKAŞA VE MURAKABEDE aramalıdır. Zaten, teşkilatlı bir muhalefet ve münakaşa olmayan yerde, «rıza» icabederse yaratılabilir. Napolyon, Hitler, Stalin ve bunların çömezleri, «plebisit»ten değil, serbest münakaşadan kaçmışlardır.

Demokrasilerde, karşılıklı siyasi kuvvetler arasında hakemlik edecek teşekküller, haksızlık edene cephe alacak uyanık bir umumî efkâr şarttır. Bu umumî efkârı aydınlatıp beslemek için, HÜR BASIN, DERNEKLER, MUHTAR ÜNİVERSİTE gibi müesseseler lâzımdır. Gün-lük ve adi politikanın dışında kalan kuvvetlere ihtiyaç vardır.» (Turhan Feyzioglu, Gerçek Demokrasinin temel taşı, Forum, yıl 1954, Sayı 1, S: 10)

Turhan Feyzioglu üniversite hocası olarak küçümsediği DP ve Menderes iktidarı zamanında yine Forum'da şöyle yazıyordu:

«İnsanların kendi elinde daha itaatkâr birer âlet haline gelmeleri-

ni sağlamak için onları cüceleştiren bir devlet, sonunda anlayacaktır ki, küçük insanlarla gerçekten büyük işler başarmaya imkân yoktur» (John Stuart Mill).

«İddia edebilirsiniz ki, İNSAN HAYSİYETİ ANCAK HÜRRİYET NİZAMI ile bağdaşabilir. Hür olmayan kimse, insanlık vasfından ve haysiyetinden kaybeder. Totaliter rejimlerle gerçek demokrasi rejimleri arasındaki en derin fark, insan haysiyetine karşı besledikleri saygı derecesindedir.

Hakikatin tamamına sahip olduklarını sanan cemiyetler hür münakaşaya saygı duymazlar, müsamaha göstermeği bilmezler. ... Buna karşılık FİKİR HÜRRİYETİNİ benimseyen sistemlerin hareket noktası tamamıyla farklıdır: Hiçbir fert, hiç bir zümre ve —ne kadar kalabalık olursa olsun— hiç bir çoğunluk, bütün hakikati bildiğini iddia edemez. Daima, karşı tarafın görüşünde de belki bir hakikat hissesi bulunabileceği hatırla tutulmalıdır. Hele iktisadî, içtimai, siyasi ilimler alanında, herhangi bir görüşün «bütün hakikatı mutlak surette bendedir» diye ortaya çıkması ve buna dayanarak SERBEST MÜNAKAŞAYI ORTADAN KALDIRMAK İSTEMESİ hatalıdır: çünkü esasen bir fikrin doğru olup olmadığı, ancak serbest münakaşa ile belli olacaktır.

«Yanlış fikirlerin yayılmasına müsamaha edilmemelidir» diye ortaya çıkan TOTALİTER GÖRÜŞLERE verilecek cevap, kısaca şudur: Biz hürriyeti, isteyen yanlış yola sapmakta serbest olsun diye istemiyoruz; fakat doğru yolu keşfetmek için BAŞKA ÇARE OLMADIGINDAN dolayı istiyoruz; çünkü HAKİKATE YAKLAŞMAK İÇİN SERBEST MÜNAKAŞANIN TEK ÇIKAR YOL olduğuna inanıyoruz.

Hürriyet lâzımdır; çünkü serbest münakaşayı ve tenkidi kaldırmak, adaletin yerine zulmü, hakikatin yerine yalancı ve tek taraflı propagandayı geçirmektedir. Bir cemiyetin yarını, temelli olarak, YALAN VE PROPAGANDA ÜZERİNE kuramaz.» (Devamı gelecek sayıda)

Uruguay

Askerî darbe tehdidi

Güney Amerika'da, daha çok, ünlü Tupamarolarıyla tanınan Uruguay'da, 1972'nin son aylarından beri sivil politikacılarla askerler arasında süregelen gerginlik geçtiğimiz haftanın sonunda bir darbe teşebbüsüne yolaçtı ve hükümet istifa etti. Cuma günü sabahın erken saatlerinde ülkedeki başlıca radyo istasyonlarını ele geçiren Kara ve Hava Kuvvetlerine bağlı subaylar, iki gün önce Savunma Bakanlığına getirilen General Antonio Francie'nin görevinden alınmasını istediler. Buraya kadar olay, Güney Amerika'da defalarca oynanan senaryoya uygundu. Ne var ki, Devlet Başkanı Juan Bordaberry, bu isteği reddetti ve ödüne yanaşmadı. Deniz Kuvvetleri de Başkana bağlılık gösterip isyancıların karşısına çıkınca, durum iyice karıştı.

Çıkar yol

Bunalıma çare arayan politikacılar, tek çıkar yolu, hükümetin istifasında buldular. Aynı günün akşamı hükümet, Başkana istifasını verdi. Bordaberry, sadece Savunma Bakanının istifasını kabul edince, bunalım iyice gevşedi. Fakat daha sonra anlaşıldı ki, tek neden, Savunma Bakanı değildi; bunalımın daha köklü nedenleri vardı. Nitekim, Savunma Bakanının istifasına rağmen isyancı subaylar radyo ve ellerinde tutmağa devam ettiler ve birbiri ardına yayınladıkları bildirimlerde işsizliğin ve enflasyonun giderilmesi, daha aktif bir dış politika izlenmesi gibi yeni yeni istekler sıraladılar.

TOPLUM baskıya verildiği sırada, Uruguay'daki durum henüz tamamen aydınlığa kavuşmamıştı.

Vietnam

Barış konferansı 26 Şubat'ta

27 Ocak 1973 tarihinde Paris'te imzalanan Vietnam ateş - kes anlaşmasında 30 gün içinde başla-

Ergin EROĞLU

TÜRKİYE NİN
ÇEVRESİNDE
GEÇEN HAFTA

ortadoğu
raporu

Tarih boyunca Arap Dünyası'ndaki en önemli ticaret merkezlerinden biri olarak bilinen Lübnan, 50 yıllık bir parlamento geleneğine de sahiptir. Günümüzde, tutucu güçlerle, sol cephede bir birliğe doğru yönelmiş bulunan ilerici unsurların yer aldığı Lübnan siyasi hayatı, ilgi çekici bir gelişmeye sahne olmaktadır. Gerek emperyalist politikanın ötedenberi uyandırdığı tepkiler, gerekse ilerici Arap rejimlerinin etkisi Lübnan'a, sol güçlerin halk kitlelerinden dayanak bulabildiği bir görünüm kazandırmıştır. Özellikle, Temmuz 1958 Irak İhtilâli sırasında, ABD'nin Lübnan'a çıkarma yaptığı günlerin karanlık hatırası, Lübnanlılarda derin izler bırakmışa benzemektedir.

2,5 milyona yakın nüfusunun 350 binini Filistinlilerin teşkil ettiği Lübnan, gerilla faaliyetleri yüzünden, İsrail'le sık sık başının derde girmesinin yanısıra, gerillalar karşısındaki tutumuyla ilgili olarak da, zaman zaman ilerici Arap ülkelerinin baskısıyla karşı karşıya gelmektedir. Çeşitli etnik grupların ve dini cemaatlerin varlığına rağmen, turizm ve ticaret gelirleri sayesinde, çevre Arap ülkelere oranla, belirli bir ekonomik refah düzeyine ulaşmış görünen bu ülke, Filistin sorunuyla iç içe bulunuşun yarattığı bazı politik güçlükler karşısındadır.

BEKLENMEYEN SEÇİM SONUÇLARI

Nüfusuna oranla, Filistinli mültecilerin yanısıra, başlıca Ermenilerin ve Suriyelilerin sayıca kabarık bulunduğu Lübnan (250 bin Ermeni ve 150 bin Suriyeli tahmin ediliyor), aşırı sağdan aşırı sola kadar her türlü eğilimin, ifade ve eylem özgürlüğü bulabildiği tek Arap ülkesi olarak gösterilebilir. Gerçekte, «özgür teşebbüs» ün egemen bulunduğu ülkede, büyük sermaye sahiplerinin küçümsenemeyecek bir rol oynadıkları bilinmektedir. Fakat, Lübnan dışındaki çeşitli Arap ülkelerinin, buradaki sol unsurlara sağladığı maddi destekle, «para babaları»nın siyasi nüfuzu önemli ölçüde dengelenmiştir. 1972 yılının 16 — 30 Nisan tarihleri arasında yapılan seçimler, beklenmeyen bir sonuç verirken, bu gerçeği de ortaya koymuş oluyordu.

Gerek ülkenin ekonomik - sosyal yapısı, gerekse devlet örgütünün özellikleri ve seçim kanununun nitelikleri, büyük ailelerin ve geleneksel feodal güçlerin sarsılmaz tutuculuğunu sürdüren bir yönde işlediği halde, parlamento üyelerinin üçte birinden fazlasının (99 üyeden 39'u) 50 yıldan bu yana ilk defa değişmiş bulunması, yabancı gözlemcileri büyük ölçüde şaşırtmıştır. Kendi içindeki

LÜBNAN
BAŞBAKANI
SAİB SELAM

ması karara bağlanan Uluslararası Vietnam Barış Konferansı, bu sürenin son günü olan 26 Şubat tarihinde gene Paris'te toplanacak. Konferansa, Vietnam uyumsuzluğunun doğrudan doğruya ilgili hükümetler yanında diğer büyük devletler de katılacaklar.

ABD, Çin Halk Cumhuriyeti ve Güney Vietnam hükümetlerinin konferansta Dışişleri Bakanlarıyla temsil edilecekleri açıklandı.

ABD, Güneydoğu Asya'dan ya-

vaş yavaş elini eteğini çekmeden önce bölgedeki müttefiklerini rahatlatmak için bu ülkelere sürekli temsilciler gönderiyor. Başkan Yardımcısı Agnew'in uzun gezisi daha tamamlanmadan, bu kez de Başkanlık danışmanı Kissinger, kendi deyimiyle, bir iyiniyet gezisine çıktı. Başdanışman, Tayland ve Laos'tan sonra Kuzey Vietnam'a gitti ve Hanoi'de Löö Dük To ile görüştü. Ardından da Çin Halk Cumhuriyetini ziyaret etti.

Lübnan'da ilgi Çekici Gelişmeler

uyumsuzluklarına rağmen Lübnan solunun, parlamenter rejimin başlangıcından beri, ilk olarak bu seçimlerde elde ettiği başarılı sonuç elbette ki küçümsenemez. Yine ilk defa bu seçimlere katılmasına izin verilen Lübnan Komünist Partisi, 20 binden fazla oy aldığı halde tek bir milletvekili çıkaramamışken, Suriye ve Irak'ta iktidarda bulunan ve Araplararası sosyalist hareketi Lübnan'da temsil eden Baas Partisi, 2 milletvekiliyle parlamentoya girmişti.

Böylece Baasçılar, Marksistler ve İlericiler, Kemal Campolat'ın kişiliğinde uzlaştırıcı bir lider bulmuş oluyorlardı. İlerici Sosyalist Partisi'nin lideri Kemal Campolat, esnek bir ittifak politikası izleyerek, parlamentodaki temsilci sayısını 7'den 9'a çıkarmasını bilmiş ve ittifak kurduğu politik güçlerin milletvekili sayısının da 15'e yükselmesini sağlayabilmiştir. İktidarda büyük çoğunluk teşkil eden Merkez — Sağ'ın karşısında ilk defa sol güçlerin bir birlik haline gelebilmesi, genellikle Lübnan siyasi hayatının karakterine uygun bir gelişme sayılmamalıdır. Lübnan Solu'nun seçimlerden eskiye oranla güçlenmiş olarak çıkması, gözlemcilere göre, halkın çeşitli tabakalarındaki bilinçlenmenin sonuçlarıyla yakından ilgilidir. Bunun yanısıra, iktidarın, seçime katılan bütün adaylar karşısında, ilk defa tarafsız bir tutum benimsemesi de sonuçlar üzerinde etkili olmuştur. Seçim döneminde çeşitli politik güçler arasında nisbi bir denge ve bir özgürlük ortamı varolduğu halde seçim kampanyasının şiddetli sürtüşmelere ve sert çatışmalara yol açması, Hükümetin, şiddet olaylarının gelişerek, Lübnan'da gitgide olgunlaşan seçim ortamına zarar vermemesi için etkili tedbirler almak yoluna itmişti.

Seçim sonuçlarının diğer bir özelliği de, parlamentoda ayrı ayrı temsil imkânları olan dini cemaatlerin her birisi içinde, değişiklik eğilimlerinin ortaya çıkmış bulunmasıdır. Öte yandan, 26 yaşında Nâsırî bir avukatın, seçim bölgesindeki tutucu lideri yenilgiye uğratması, dini cemaatlerde kıyametlerin kopmasına yol açmıştır.

UZLAŞMA MI, TASFIYE Mİ?

Kara Eylül hareketinin Münih olaylarıyla yarattığı gerginlikten sonra, Lübnan Hükümeti'nde iyice su yüzüne çıkan eğilimler, Filistin gerillalarının tasfiyesini isteyenlerle, bir uzlaşma yoluna gidilmesini savunanları karşı karşıya getirmiştir. Münih olayından hemen sonra, 17

Eylülde, bir misilleme hareketine girişen İsrail birliklerinin, 36 saat süren akınları, Filistin mültecilerinin bulunduğu güney Lübnan'da 200'den fazla insanın ölümüne yol açmıştı. Şam'dan yayın yapan Filistin Kurtuluş Örgütü Radyosu'na göre, bu akınların sona ermesi ve İsrail birliklerinin geri çekildiği bölgenin, bu bölge daha önce gerillaların denetiminde olduğu halde, Lübnan askerî birliklerinin ele geçirilmesi, gerillalarla Lübnan hükümeti arasındaki barış havasına büyük ölçüde gölge düşürmüştür.

Eylülün son haftasında El - Fetih lideri Yaser Arafat'la Lübnan Başbakanı Saib Selâm arasında yapılan görüşmeler, nisbi bir yumuşama havası yaratmışsa da, gerillaların üslenmiş olduğu güney Lübnan'dan ordu birlikleri geri çekilmemiş ve gerillalarla askerler arasındaki çatışmaların arkası kesilmemiştir. Arap Birliği Genel Sekreteri Mahmut Riad'ın aracılığıyla gerçekleşen bu görüşmelerden sonra, Beyrut'ta esen havaya göre, Lübnan ordusunun Filistin gerillalarına son olarak verdiği «muhtıra» (bazı çevreler buna «ültime» da demektirler), yürürlüğe konulmayacağı izlenimi uyandırmasına rağmen gerginliği daha da artırmıştı.

24 Kasım'da İsrail'in güney Lübnan'a yeniden saldırısı üzerine, Lübnan Cumhurbaşkanı Süleyman Frençiyeye ile Yaser Arafat arasında yapılan görüşmeler ise, etkili bir sonuç vermeyecek, gerillalarla ordu arasında bir uzlaşma yolu bulunamayacaktır. Bu görüşmede, Lübnan Başbakanı ve ordu komutanı da hazır bulunmuştu.

Gerillaların Lübnan'daki varlığı, hükümet içinde bölünmelere ve uzlaşmazlıklara yol açarken, gerilla faaliyetinin tasfiyesinden yana olan yöneticilere karşı halkın tepkileri de artmaktadır. Gerek kamuoyunda, gerek hükümet içinde Filistin gerillalarıyla uzlaşma eğiliminin ağır bastığı anlaşılmıştır. Ancak, en tutucu unsurların biraraya geldiği Lübnan ordusu, şimdilik, böyle bir uzlaşmaya büyük engel olarak görünmektedir. Bu şartlar altında Lübnan hükümeti'nin kolay karara varması beklenemez.

Bütün bunlara rağmen, Lübnan'daki etnik gruplar ve dini cemaatlerin, kuvvet oranlarına göre yönetime katılarak sağlayabildiği denge rejimi, bu ülkeye, Mısır, Libya ve Sudan gibi ülkelerin aksine, istikrarlı bir görünüm kazandırmıştır. Ve bu durum süreceğe de benzemektedir. Filistin sorununun çözümü ise, Ortadoğu ve Arap Dünyası'nda barış ortamının gerçekleşmesinden ayrı düşünülemez. Herhalde Lübnan'a bu alanda önemli bir rol düşmeyecektir.

Kıbrıs

Makarios yine Cumhurbaşkanı

Kıbrıs'ta Cumhurbaşkanlığı ve Başkan yardımcılığı seçimleri 18 Şubat tarihinde yapılacaktır. Fakat 1958 Kıbrıs anayasasına göre, eğer Cumhurbaşkanlığı için birden fazla aday çıkmazsa, tek aday otomatikman seçilmiş sayılırdı. İşte, adaylık için son gün olan 10 Şubat tarihinde ortada Makarios'

tan başka aday bulunmadığı için, Başpiskopos Makarios, beş yıl için daha görevde kalmayı garantiledi. Şimdi sadece, Türklere seçilecek Başkan yardımcılığı için seçim yapılacak. Onbeş yıllık Başkan yardımcısı Dr. Küçük, bu kez adaylıklarını koymadı. Seçime katılacak iki aday, Denktaş ile Berberoğlu.

Başpiskopos Makarios, geçen hafta seçimsiz olarak Cumhurbaşkanı olduktan hemen sonra Lefkoşe'de düzenlenen bir mitingde yap-

tığı konuşmada, son haftalar içinde iyice artan tedhiş hareketlerini ağır bir dille kınadı ve bu hareketlerin, Enosisi kolaylaştırmak şöyle dursun, gittikçe imkânsızlaştırdığını söyledi. Başpiskopos, kendisinin de Enosis'e gönül verdiğini, fakat mevcut gerçekler karşısında bunun imkânsız olduğunu kabul ettiğini ve şimdilik başlıca amacının, Kıbrıs'ın bağımsız bir devlet olarak varlığını korumak olduğunu açıkladı.

AFRİKA/73

gerekli bilgiler

Seku Ture nin Gine'si

Afrika kıtasında üç ayrı Gine var. Portekiz Ginesi, adından da anlaşılacağı gibi, bir Portekiz sömürgesidir. Ekvator Ginesi, eski bir İspanyol sömürgesi ve Afrika kıtasının en yeni bağımsız devletidir. Aralarında en büyükleri olan ve asıl önem taşıyan, Seku Ture'nin Gine Cumhuriyeti ise eski bir Fransız sömürgesidir.

Fransızlar Gine'yi 1849'da ele geçirdiler. Fakat birçok başka ülkedekinin aksine, Fransız sömürgeciliği Gine'de büyük bir tepkiyle karşılaştı. Bugünkü Devlet Başkanı Seku Ture'nin büyükbabası, Malinke kabilesi şefi Samory Ture, 1880 yılında müslümanlığı kabul etti ve Fransızlara karşı güçlü bir direnme hareketi başlattı. Fransızlar, 1898'de, bu ulusal kurtuluş hareketini bastırmayı başardılar ve Samory Ture'yi Gabon'a sürdüler. Gine'nin bu ilk ulusal lideri, ertesi yıl orada öldü ve cesedinin külleri Konakri'ye taşındı. Gine'deki Fransız egemenliği, halkın sürekli direnmesine rağmen, 1958 yılına kadar sürdü.

1958 yılında Fransa'nın Beşinci Cumhuriyet Anayasası Afrika'daki sömürgelerde de halkoyuna sunuldu. Anayasaya kabul oyu veren ülkeler Fransız sömürgeciliğinin devamını da kabul etmiş olacaktı. Sonuçta sadece Gine, karşı oy kullanarak, bağımsızlığını kazandı. Böylelikle, Gana'dan sonra bağımsızlığını elde eden, Batı sömürgeciliğinden kurtulan ikinci siyah Afrika ülkesi Gine oluyordu. Ülkenin ilk ve şimdiye kadar da tek devlet başkanı olan marksist sendika lideri Ahmet Seku Ture'nin deyimleriyle Gine halkı «açlık içinde bağımsızlığı esaret içinde zenginliğe tehçih etmişti».

Ama bu terc.h, Fransa tarafından cezasız bırakılamazdı. Fransa, ülkeye yaptığı tüm yardımı kesti. Bunun üzerine Seku Ture, kendisine daha yakın gördüğü So-

Nüfusu: 4 milyon, **Fert başına milli gelir:** 100 dolar, **Kalkınma hızı:** yüzde 2.5, **Okur - yazar oranı:** yüzde 15, **Etnik gruplar:** Başlıca 16 kabile (en büyükleri Malinke, Peul, Susou), **Dinsel gruplar:** Müslüman (% 60), Animist (% 30), Hristiyan (% 1); **Silahlı kuvvetler:** Kara kuvvetleri 5000, deniz kuvvetleri 200, hava kuvvetleri 200; **Başlıca ihraç malları:** Boksit, demir, alüminyum, elmas; **Başlıca şehirler:** Konakri (başkent) 235.000, Kankan, Kindia.

Tarihsel gelişim: 1849'dan 1958'e kadar Fransız

yetler Birliği ve Çin'e yöneldi. Dış politika alanında Doğu Blokuna dönük tutumu ve iç politikada izlediği totaliter yöntemler bazı çevrelerin tepkisini doğurmakta gecikmedi. Yüzbinlerce Gineli, komşu ülkelere sığındı. Fakat içten ve dıştan karşılaştığı tüm tepkilere rağmen Seku Ture, iktidarını günümüze kadar sürdürmeyi başardı. Bu arada, sosyalist ülkelere bile oportünistlik suçlamalarından kurtulamadı. Bir ara, Sovyetler Birliğiyle diplomatik ilişkilerini dahi kesen, ABD ile sıkı ilişkiler kuran, daha sonra eski sömürgeci Fransa'ya yönelen Seku Ture, bu çelişik davranışları nedeniyle hiç bir devletin güvenini kazanamadı. İç politika alanında ise özel sektöre karşı takınacağı tutumu kesinlikle ortaya koyamadığı gibi, devrimleri köylülerin mi, yoksa işçilerin mi gerçekleştireceğine bir türlü karar veremedi. 1966 yılında bir askerî darbeyle iktidardan uzaklaştırıldıktan sonra Gine'ye yerleşen eski Gana Devlet Başkanı Nkrumah'ı kendisine Başkan yardımcısı seçecek kadar güçlü olduğuna inanmasına rağmen Seku Ture'nin ülkedeki iktidarının gücü oldukça tartışmalıdır.

1970 Kasımında, üç gemiden oluşan bir işgal kuvvetinin, başkent Konakri'ye çıkıp tüm siyasal tutukluları serbest bıraktıktan ve bazı önemli binaları yakıp yıktıktan sonra hiçbir tepki görmeden tekrar gemilerine binip gitmesi, bu ikti-

sömürgeşi olan Gine, bu yılda bağımsızlığını kazanmış ve o tarihten bu yana tek partili başkanlık sistemiyle yönetilmiştir. 51 yaşındaki eski sendika lideri Seku Ture, 15 yıldan beri ülkenin devlet başkanlığını yürütmektedir. Devlet Başkanına çok geniş yetkiler veren 1958 anayasasına göre, ülke 29 idarî bölgeye ayrılmıştır. Her bölgenin başında, Başkan tarafından atanan bir vali ve seçimle işbaşına gelen bir mahallî konsey bulunmaktadır. Ülkedeki tek siyasal parti, Gine Demokratik Partisidir.

darın ne kadar sınırlı olduğunu ortaya koymuştu. Gerçi Seku Ture, bu saldırıdan Portekizlileri sorumlu tutmuştu ama, daha sonraki gelişmeler, olayın, Portekizlilerin himayesindeki sürgün Gineli subayar tarafından düzenlendiğini göstermiştir.

Seku Ture'nin Gine'si üzerindeki bu dış oyunlara karşılık özellikle Portekiz Ginesi'ndeki direnme hareketinin de Seku Ture yönetiminin büyük desteği altında sürdüğü bilinmektedir. Hattâ bu hareketin örgütü ve liderleri dahi Konakri'de bulunmaktadır. Portekiz Ginesi'ndeki kurtuluş hareketinin öncüsü ve Afrika sosyalizminin önde gelen lideri Amílca Cabral'ın önceki hafta öldürülmesi üzerine Seku Ture, bu olayın da Portekizlilerin eseri olduğunu ilân etmişti. Oysa daha sonra, Cabral'ın, bir hizip çekişmesi sonucunda, yardımcılarından birisi tarafından öldürüldüğü ortaya çıktı.

Kısaca özetlemek gerekirse, «sömürgecilikle kapitalizm aynı şeydir. Sömürgecilikle ve kapitalizmle savaş, kapitalizmle savaş demektir. Gine'de kapitalist bir gelişmeye yol vermiyeceğiz. Bizim yolumuz, kapitalist olmayan bir gelişme yoludur.» diyen Seku Ture'nin izlediği politika çelişkilerle doludur ve 1973'ün başında Seku Ture yönetimi, içteki ve dıştaki gerici güçlere karşı hiç de sağlam bir duruma sahip gözükmemektedir.

yüksek bir huzura

Kaka bekçileri

HASAN HÜSEYİN

K ardeşim Keramet'in Efendi,
Şu günlerde Ankara'da iki konu var : biri **MART**,
biri **SU**.

Eseldenberi önemlidir **MART**. Derler ki : «**Mart**
kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır». Derler ki :
«**Mart** ayı, dert ayı». Derler ki : «**Mart** ayı, mırnav
ayı». Derler ki : «**Mart** içeri, pire dışarı».

Geçen gün dedim ki birine :

«— Ne düşünüyorsun?»

«— Martı bekliyorum..» dedi.

Baktım, kediye benzemiyordu; kazma — kürek
yakacak cinsten de değildi, çünkü ne gezer Ankara'da
kazma — kürek; görünürde bir derdi de yoktu...
«**Martı bekliyorum**» sözünden hiçbir şey anlamadım
önce; sonra, birden geldi aklıma,

«— Haa..» dedim, «anladım şimdi... Peki, ne düşü-
nüyorsun?»

«— Düşünmüyorum... Sadece bekliyorum!» dedi.

«— Anladım ama, neyi bekliyorsun?»

«— Mutlaka birşeyin beklenmesi mi gerekir? Hiç-
bir şeyi bekliyorum ben!»

«— Martı bekliyorum diyordun ya?»

«— Evet, Martı bekliyorum.»

Martta neyi beklediğini öğürüp anlatmadı! Yal-
nız, çaylarımızı içerken, bana şu öyküyü anlattı:

K adınlı erkekli büyücek bir kalabalık toplanmış-
tı, avurtları çökük, üçgen yüzlü gencin başına.
Bir sürü de çocuk vardı.

— Vursana, dediler, hadi vursana!

Üçgen yüzlü genç, sağ elinin tersiyle alnındaki
terleri sildi, yenik gözlerle baktı çevresindekilere, sı-
rıtı.

— Vursana lan, hadi vursana kazmayı!

Üçgen yüzlü genç, az önce yuvarladığı dört köşe
kara taşa dikti gözlerini; baktı bir süre; hiç kimseye
bakmıyarak sırtı.

— Vuramaz ki..

— Sıkı mı, vursun!

— Çarpılır bel! Hele bir vursun da görsün!..

İlk kazmayı indirdi genç : küüüt! Sonra bir, iki,
üç, dört, beş... Vurdu, vurdu, vurdu. Toprak kabar-
mıştı. Aldı küreği eline.

Kalabalık sarsılmış, yenilmisti.

— Vay anasını!

— Oğlana bak!

— Yürekli kerata, bel

— Yüzbin lira verseler, elimi süremem ben!

— Beşyüz yıllık yatır... Deli mi bu çocuk?

Vurdu kazmayı, attı toprağı. Üçgen yüzlü çocuk

ter içinde çalışırken, kalabalık küçülüyor, azalıyor,
hafifliyordu. Kazmanın ucu küüüt diye taşa değdi.
«**Hah!**» dediler. Küreği yakaladı genç, taşı iyice orta-
ya çıkarttı. Küçük bir gömüt kapağı gibi bir taştı bu.
Kalabalık, soluğunu tutmuş, taşa bakıyordu. Kazma-
yla kanırttı genç, taş oynadı. Soktu ellerini, kavradı
taşı, kaldırdı.

(Yatır denilen kara taş, bir konak yıkıntısının
ortasındaydı. Aşına aşına silinip gidince yıkıntı, kara
taş ortada kalıvermişti. Halk, günün çeşitli saatlerin-
de gelir bu taşın başına, yumar gözlerini, yalvarırdı.
Çoğu da, korkudan, yaklaşamazdı taşa. Çok saltanat
sürmüşmüş konağın sahibi ve sonraki sahipleri de
öyle. Ulu kişilermiş hepsi de. İlle de bu kara taşın
altında yatan! Ebeleri oymuş. Nezaman yıkılmış ko-
nak, nasıl ve niçin yıkılmış, kimse bilmiyor pek.)

Soktu ellerini, kavradı taşı, kaldırdı. Bir kuzu sı-
ğacak kadar bir çukur çıktı ortaya. Kalabalık, kor-
kuyla işildi çukura. Küçük bir toprak çanak vardı
çukurda. «**Altın!**» diye bağırınlar oldu. Dalgalandı ka-
labalık. «**Altın! Altın! Altın!**»

— Hiç kimse karışamaz, dedi genç. Ne buldum-
sa, benimdir!

— Altın, altın, altın!

— Yaklaşan olursa vururum haa!

— Amanın, altına bak! Altın, altın, altın!

Küçük çukurun dibinde duruyordu toprak çanak.
İşildi genç, uzattı elini. Kaşları çatık bir ses, kalaba-
lığı yarıp çıktı :

— Hişşşt, dokunma ona! Elini sürersen geberti-
rim!

İnsan azmanı biri, kalabalığı göğüsleyip sokuldu
çukura :

— Bu topraklar benim malım! Benim malımda
bulunan herşey benimdir! Hadi, bas bakalım, yaylan
buradan!

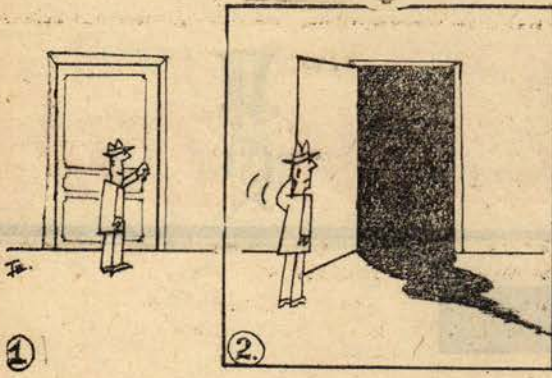
Üçgen yüzlü genci itip yuvarladı, hırsıyla uzamıp al-
dı çanağı. Herkes korkuyla, kıskançlıkla, tiksintiyle
bakıyordu kendisine. Biri,

— Götürme hele, dedi, götürme! Aç bakalım içini,
ne var?

İnsan azmanı, sol eliyle göğsüne bastıracağı çana-
ğın kapağını açtı. Bir çıkımla, bir avuç gübre vardı
içinde.

— Altın tozu, dediler. Mutlaka altın tozudur o!

Kalabalığı eliyle dağıtan insan azmanı, çanağı ve-
re koydu ve çıkımı açtı. Küçük bir kâğıt parçası var-
dı çıkında ve şunlar yazılıydı : «**Bu çıkımı kim açar-
sa, eşşekoğlueşşektir.**»

İnsan azmanı, kâğıdı ve çıkımı çanağın içine koydu:

— Bir de kuyumcuya gösterelim bakalım..

Kuyumcu, uzun uzun inceledi,

— Ben bişey anlamadım bundan, dedi. Bi kez, al-tın değil bu, gümüş değil, demir değil, bakır değil... Bir kimyacıya götür bakalım.

Kimyacı, uzun uzun inceledi, çanağın içindeki, gübreye benzer nesneyi,

— Kaka bu be, dedi. Resmen insan kakası! Nerede buldun bunu?

Bu olaydan sonra, o kasabalının adı «Kaka Bek-cisi» kaldı.

Evet, sevgili kardeşim Keramet'in; bana işte bu öyküyü anlattı o arkadaş. Ondan sonra, ben de ona SU konusunu anlattım.

Biliyorsunuz; Orta Asya'yı kurduğumuz gibi, şimdi de Küçük Asya'yı kuruttuk. Orta Asya'da susuz kaldığımız gibi, Küçük Asya'da da susuz kaldık veya kalmak üzereyiz. SU deyince, aklıma hemen, GÖÇ geliyor. GÖÇ deyince de, sınıfın duvarına asılı bir GÖÇ haritası ve haritanın üzerinde kırmızı kırmızı oklar: Güneye, kuzeye, batıya, kuzeybatıya, güneybatıya doğru oklar... Orta Asya'da kuraklık başlayınca, dedelerimiz, pilyi pırtıyı topladıkları gibi, göçüvermişler anavatanından. Yüzlerce yıl, binlerce yıl, ararken ararken, sonunda işte buraları bulmuşlar ve yerleşmişler. Nasıl yerleşmişler, birader! Denizler ortasında, fış-tık kabuğu gibi memleket! Gölleri dersen, bol. Nehir-leri dersen, bol. Yeraltı suları dersen, bol. Hani, yan-lışlıkla bir taş kaldıracak olsan, memleket sele gidecek. Tırnağınla kaşınan toprağın suratını, sular selvi boyu fışkıracak. Böyle bir memlekete yerleşilmez mi!

Gelgör ki, bu sulu memleketi de kurutmuşuz. Ha-di, Orta Asya'dan göçtük diyelim. Peki ama, buradan nereye göçeceğiz?

İlgililer, demec üstüne demec patlatıyorlar: «Şu-batın sonuna kadar kar veya yağmur yağmazsa, mem-leket susuz»... «Ankara'nın iki barajında da su kal-madığından, bir hafta sonra Ankara susuz»...

Şimdi anlıyor musun, ne ökaliptüs olduğumuz!

Hani, ökaliptüs diye bir ağaç var; Adana taraflarında «sıtma kurutan» diyorlar adına. Bu ökaliptüsü dikiyorsun bataklığın ortasına, üç günde emip bitiri-yor bataklığın suyunu. Bataklığın suyu kuruyunca bataklık da kuruyor. Bataklık kuruyunca, sıtma da kuruyor. Onun için, bu ağacın adına «sıtma kurutan» diyorlar. İşte biz, bu «sıtma kurutan»a benziyoruz; denizin ortasına otursak evel-allah, üç günde kuru-turuz denizi.

Su sıkıntısı çekilecek ülke midir şu Türkiye, be-

kardeşim!

İnan ki, SU sözünü duyar duymaz irkilir oldum. Bir düşün: sabahleyin kalkıyorsun, helâya gidiyor-sun : su yok! Yüzünü yıkayacaksın : su yok! Çay ya-pacaksın : su yok! Çamaşır için : su yok! Yunmak için : su yok! İçmek için : su yok!

Öğleyin geliyorsun : su yok!

Akşam : su yok!

Gece : su yok!

Sokağa dökülüyorsun : su yok!

İşyerlerinde : su yok!

Belediye, vatandaşın su parası almak için, çeş-meleri kurutmuş. Şehrin alanlarına «Komünistlik her görüldüğü yerde ezilmelidir» tabelâları takmağa öze-nirken barajların suyunu kurutmuş. Şimdi de ilgililer, «Ankara bir hafta sonra susuz kalacaktır» diye nutuk atıyorlar.

SU deyip de geçme, Keramet'in! Vallahi de billa-hi de, SU çok önemli bir dâva. Bizi vaktiyle Orta As-ya'dan kaçırılan bu iş, şu günlerde başımıza büyük dertler açacağına benzer. Ben, Martı filân düşünmüyö-rüm; asıl, bunu düşünüyorum! Bir insan, açlığa kaç gün dayanır? Peki, susuzluğa kaç gün dayanır? Şu koca Ankara'nın susuz kaldığını bir an için düşün ba-kalım, ucu nereye varıyor!

Diyorlar ki: «Amerika'dan veya Kanada'dan yağmur bombası getirtilir, tepede patlatırız, yağmur yağar, baraj dolar, evlerin suyu akar».

Sonra da diyorlar ki: «Peki ama, dozunu fazla kaçırırız da, ortalık sel sele giderse?»

İşte bu yüzden, Ankara'da, şu günlerde, büyük bir «Yağmur Duası Töreni» hazırlanıyor. Önde kuy-ruklular, arkada kuyruksuzlar, Ankara'nın yüksek bir yerine çıkıp, yağmur duası yapacağız Memleketin en keskin üfürükçülerine haberler salındı. Öğret-menleri budayanlar, aydınları budayanlar; cüppele-rinin eteklerini toplayıp Ankara'nın yolunu tut-tular. Bu büyük törene, yabancılar da çağrıldı. Tekniğe, bilgiye, bilme ve kafaya karşı iman kuvvetini göstereceğiz bu keferelere! Daha da ol-madı mı, «dikkat edin» diyeceğiz, «ya bize su verirsiniz, ya da, vaktiyle yaptığımız gibi, Batıya doğ-ru göçeriz. Bir göçmeğe başladık mı, dağ taş dayan-maz göçümüze! Atlas Okyanusuna kadar göçeriz val-lahi!»

Evet, aynen böyle diyeceğiz. Ve tabii, bu sıkı karşısında korkacaklar bizden ve bize bol bol su yar-dımı yapacaklar kefereler. Yapsınlar be! Allahın su-yunu bizden mi esiriyorlar!

Sonra... Eskiden, suyla sadece yemek pişerdi ve bir de gusül abdesti alınırdı. Şimdi öyle değil ki bi-rader! Hidro — elektrik diyorlar, bir cenabet var Bu cenabet, sadece su ile çalışıyor. Su olmayınca, elek-trik de olmuyor. Elektrik olmayınca, sokaklarda yürü-nülüyor, evlerde oturulmuyor, yemek pişmiyor, ça-maşır yıkanmıyor, ütü yapılmıyor, radyo çalışmıyor, televizyon ötmüyor... Herifcoğlu, 20 katlı apartıman yapmış. 20 katın tepesine elektriksiz çıkılır mı?

Sözün kıyası, demokrasiden memokrasiden vaz-geçtik... Marttan karttan vazgeçtik... Şimdi bütün derdimiz: SU!

Suyumuz kesilmezse, Cumhuriyetin 50'nci yıldö-nümüne Mehter marşıyla gireceğiz. Suyumuz kesilir-se... Eh, işte o zaman seyreyle sen gümbürtüyü! Bu SU dâvası, bütün mekteplerden, bütün kitaplardan daha büyük bir ders! Azıcık kafası olan, bu SU'yun altından çok ders çıkarır; dünyayı SU'yun mu, yok-sa kuru lâfın mı döndürdüğünü anlar!

LALE DEVRI

Yeter!

Süleyman Demirel'in iktidarsızlığına, evde kapanıp kalmasına ziyadesiyle üzülen Şair Nedim, AP'nin 12'nci yaş günü için yaptırdığı pastanın üzerine şu dörtlüğü ilâştirerek AP Genel Merkezine gönderdi:

«Yeter kaldın yeter, ey tîlî - ı nâzım, hânede tenhâ,
Yeter, karışmasınlar sana gayrı, dâye vü lâlâ.
Biraz gel bâğa, bülbül dinle, gül seyr et ,açıl cânâl
Ki sen dahi henüz açılmamış bir gonce - i tersin.»

(Dâye = Dayı, Lâlâ = Lala, Vü = Ve)

1, 2, 3...

10 Şubatta verilen rapor şudur:

«Başkent Ankara'nın 7 günlük suyu kaldı».

Bugün ayın 14'ü. (Kız saçını kim ördü? — Ördü ise yâr ördü — Ay karanlık, kim gördü?)

Demek ki, 17 Şubatta, tamam!

Ondan sonra n'olacak?

Meyva suyu kullanacağız

Onu da bulamazsak..

Seçimlerde oy kullanacağız!

Alış-veriş

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanının sözü: «Enerji alış-verişi için Bulgaristan'la temas yapılıyor».

«Yâni, hat çekip cereyan alacakmışız».

Doğrusu, büyük cesaret!

Bunca «aşırı cereyan» e-debiyatından sonra..

Biz ne yapalım?

Başbakan Ferit Melen diyor ki: «Hükümetimiz, Türkiye'nin olağanüstü şartlar içinde kurulmuştur. Hatasızda, sevabı da kendisine ait olacaktır».

Peki ama, ya biz?

Biz ne olacağız?

(Bunun arkasından, «biz bırakıp da nerelere gidiyon?» gelir.)

Târife

AP Genel Başkanı Demirel, demokrasiyi bir kez daha «târif» etme lüzumunu duymuştur. Şöyle ki:

«Halkın, halk için, halk tarafından idaresine demokratî denir!»

Anladınız mı çocuklar?

Kim tekrar edecek?

Âferillii!

TOPLUM — Mizah'ın tefrikası olup ayrıca para ile satılmaz ve pay kuponu yoktur

Lâle devrinde sünnet (6)

(Geçen sayıdan devam)

Yorgancılar: 500 dirhem gümüş leğen ibrik, 215 dirhem gümüş tepsi, 150 dirhem kapaklı bir gümüş tas, atlas ve ve bürümcük üzerine işlemeli dört tane kıymetli yorgan.

Bedesten esnafı: 4 top ağır atma telli bürümcük, 182 dirhem üç gümüş sürahi, 405 dirhem gümüş tepsi.

Esirciler: Bir oğlan ve bir kız esir.

Hallaçlar: Sırmalı nefis bir yastık.

Tüccarlar: Kıymetli kumaşlar.

Kuyumcular: elmas, yakut ve inci ile yapılmış bir yelpaze, elmas ve yakutlu bir çalar saat, 2300 dirhem gümüş tepsi, 1000 dirhem gümüş şamdan, 1000 dirhem gümüş leğen, bir okka ağırlığında iki gümüş kâse, 500 dirhem iki gümüş maşraba, 2 okka bir gümüş ibrik, bir okka ağırlığında bir buhurdan ile bir güllâbdan.

Kazzazlar: bir tane mücevher inci takımı çapraz, bir mücevher kuşak, bir mücevher sırmalı hazine kolanı, 5 tane som hazine dizgini ve sair hediyeler.

Bezzazlar: işlemeli bir bohça, altın işlemeli kadife ve altın işlemeli şal, iki top telli kumaş; dört destâr - ı hüñkârî; üç top bez, üç çekme boyama, iki top mirzâ bez; klabdan atlas bohça.

Ahçılar: 700 dirhem gümüş ibrik, leğen, 150 dirhem gümüş bir maşraba, bir ibrik, Yemen kahvesi.

Terziler: 300 dirhem bir gümüş matra, 400 dirhem gümüş şamdan ve makas, 150 dirhem gümüş kahve ibriği, 280 dirhem gümüş güllâbdan, 210 dirhem gümüş buhurdan.

Çakşırcılar: 132 dirhem gümüş güllâbdan, 210 dirhem gümüş şamdan, 4 çift gümüş nalça, altın çiviler.

Kazancılar: 7 okka ağırlığında üç gümüş şini, üç gümüş maşraba, gümüş güllâbdan ve buhurdan.

(Bundan sonrasına bayılacaksınız!)

Mayınlı

Karar verilmiş: Güney Anadolu'daki mayınlı tarlalar var ya, işte onlar «Devlet çiftliği» olacakmış.

Şu sırada bundan isabetli karar olamaz doğrusu!

Devletin elindekilerin özel kişilere devredilmeğe çalışıldığı bir dönemde, mayınlı toprakların «devlet çiftliği» haline getirilmeğe çalışılmasından güzel espri mi olur!

Devletin elindekilere mayın, mayınları ise devletin eline!

İşte buna, kapitalist yoldan yurt yönetimi ve de kalkınması denir!

Saygon bildirisi

Saygon televizyonu bildiriyor: «Komünistlerle (yâni Kuzey Vietnamlılarla) temas kuran Güney Vietnamlılar idam edilecek».

Hani, barış gelmişti?

Hani, milleti yapan ırktı?

Hani, milleti yapan dildi?

Hani, vatan birliğiymi, tarih birliğiymi, gelenek ve görenek ve töre birliğiymi?

Güney Vietnamlılar Hacıbekir lokumu mu ki, ağızlarına atsınlar Kuzeyliler?

Niçini ve nedeni

ABD Başkanı Nikson, Nobel Barış ödülüne aday gösterilmiş.

27 Mayıs 1960'dan az önce bir fıkrâ dolışırdı Türkiye'de:

«— Demokrasinin babası, Menderes'tir.

— O da nesi?

— Nesi olacak... Demokrasinin anasını ş'aaptı ya..»

Nikson da galiba bu açıdan aday gösterilmiş Nobel'e.

Bir zamanlar memleketin birinde bir padişah vardı. Bir zamanlar memleketin birindeki bu padişahın özelliği, memleketi muhbirlerle doldurmuş olmasıydı. Memleketteki nüfusun her üç kişisinden birisi profesyonel muhbirdi. Geri kalan nüfusun yarısından çoğu da amatör muhbirdi. Profesyonel, amatör muhbirlerden başka gönüllü muhbirler de vardı. Profesyonel, amatör, gönüllü muhbir olmayanların çoğunun hobisi muhbiriikti. Padişah, bu denli çok muhbiri de yeterli bulmadığından dış ülkelerden de uzman ve danışman muhbirler getirmişti. Bu denli çok olunca muhbirler, muhbir olmayanları ihbar etmekle yetinmiyorlar, boş durmamak, görevlerini yapmak, aldıkları parayı hak etmek ve alışmış olduklarından duramadıkları için, boyuna birbirlerini de ihbar ediyorlardı. Birbirlerini ihbar etmekle de görevseverliklerini göstermiyorlar, boş zamanlarını değerlendirmek için, kendikendilerini de ihbar ediyorlardı. Kendi kuyruğunu yakalamaya çalışarak oynayan kedi yavruları gibi, birçok muhbirler, her adım atışta geriye dönüp kendi ayak izlerine kuşkuyla bakıyorlardı. Kendi ayak izlerinden kendilerini izleyip kovalayanlar çoktu. Geceleri karanlıkta, kendi ceketinin eteğini yakalayan, kendi pantolonunun paçasını kapatan muhbirler bile vardı. Geceleri uyurlarken kendi çıkardıkları sesin gürültüsüyle uyanıp yataklarından fırlayarak, tüfek yada top patlıyor diye ihbarda bulunanlar çok oluyordu. Yakalamak için kendi gölgelerinin arkasından koşarlarken kafalarını duvarlara çarpan muhbirlere bile görev başarısı ödülü verildiğinden, kendi gölgelerini kovalayanlar gittikçe artıyordu. Aynalarda, durgun sular da, parlak yüzeylerde yansıyan kendilerini ihbar edenler de vardı.

O ülkede muhbir olmayan hemen hemen kimse kalmamıştı. Hemen hemen kalmamış sayılan o azıcık kimseler, bunca profesyonel, bunca amatör muhbirlere, hobileri muhbirlik olanlara, yerli yabancı uzman ve danışman muhbirlere karşın, yine de padişaha baskaldırıyorlardı. Topla, tüfekte değil elbet... Gösterilerle, toplantılarla da değil elbet. Sözle, yazıyla hiç değil elbet... Öyleyse nasıl mı? Savıları çok azalmış muhbir olmayan o azıcık insanlar, sevmedikleri padişahın aptallıkları üzerine durmadan alaylı, gülünçlü fıkralar uydurarak, padişaha karşı geliyorlar, baskaldırıyorlardı. Bu fıkralar öyle tutmıyordu ki, durmadan üretilerek çoğaltılıyor, bütün ülkeye yayılıyordu. Yalnız ülke içinde kalmıyor, bütün dünyaya da yayılıyordu. Bu fıkralar öyle güldürücüydü ki, muhbirler bile kendilerini tutamayıp, padişah düşmanlarının uydurdukları fıkraları birbirlerine anlatıyorlardı.

Halktan kimisi, padişahın aptallığını anlatan her yeni fıkra uydurulduktan, padişahın ulusa kaçta mal olduğunu hesap ediyordu. Padişahın o zamana değin aldığı aylıkların toplamını, onun için çıkarılan fıkraların sayısına bölünce, padişahın maliyet fiyatı ortaya çıkıyordu. Padişahın maliyet fiyatını ucuz getirmek için halk durmadan yeni yeni fıkralar uyduruyordu. Her fıkra, şu kadar milyon liraya gelmiş oluyordu. Durum böyleyken, yine de halk bu padişahın memnundu. Hiç olmazsa, halkı güldürecek fıkraların uydurulması gibi bir işe varıyordu. Daha öncekilerin böyle bir yararı bile olmamıştı.

Bir zaman sonra padişahın aptallığını anlatan alaylı fıkralar o denli çoğalmıştı ki, bağırıp çağırmanın, yazıp çizmelerin, toplanıp yürümelerin, gizli örgütlerin, şiddetli muhalefetlerin, silahlı ayaklanmaların yapamadıkları işi bu fıkralar yapmaya başlamıştı. Güldürücü, alaylı fıkralar, göze görünmeyen mikropların içine girdikleri bedeni kemirip

Bir zamanlar...

çürütmesi gibi, yalnız padişahı değil, padişahın oturduğu tahtı da içinden çürütüyordu.

Bu durum karşısında artık muhbirler görevlerini yapmadan duramazlardı. Alaylı fıkraların daha önceden ihbar edilmeyişlerinin nedeni, alaylı fıkralardaki aptallıkların padişahı anlattığını söylemenin güçlüğüydü. Bu fıkralarda anlatılan aptallıkların padişahın davranışları olduğu, nasıl söylenebilirdi? Ama fıkralar öylesine yayılmış, günden güne de öyle ürüyordu ki, bir yolunu bulup padişaha da bu fıkraları anlatmaktan başka umar yoktu. Fıkralarda padişahla alay edildiği o denli açıktı ki, elbet padişah, fıkralarda kendisiyle alay edildiğini anlar, kızar, bu fıkraları uyduranların ağır cezalara çarptırılmalarını isterdi. Bu tür fıkraları anlatmak da yasaklanırdı.

Muhbirler piramidinin tabanındaki, aylıkları en az olan muhbirler, halk arasından topladıkları bu fıkraları üstleri olan muhbirlere sunmuşlardı. Onlar da daha üst basamakta olan muhbirlere bildirmişlerdi. İşte böyle böyle, söz konusu fıkralar Muhbirbaşı'nda toplanmıştı. Muhbirbaşı, uygun bir zamanını kollayıp, bir gece sarayda, ileri gelenlerle söyleşilip gülüşülürken, bu fıkralardan birini anlatmıştı. Muhbirbaşı fıkrayı anlatınca, padişah öyle bir kahkaha savurdu ki, demek gülmemesi gerekir diyerek, öbürleri de kahkahaları bastılar. Bu ne hoşgörülü bir padişah ki, kendisiyle alay edilmesine bile güliüyordu. Padişah.

— Bunun gibi alaylı daha başka fıkralar da var mı? diye sordu.

Muhbirbaşı,

— Var efendimiz... deyip arkaarkaya fıkraları anlattı.

Güle güle padişahın gözlerinden yaş geldi. Nerdeyse gülmekten katılacaktı. Muhbirbaşı,

— Doğrusu, dedi, bu anlattıkların çok gülünçlü fıkralar. Bizim sadrazamın aptallıklarını ne de iyi belirtiyor. Adamın kulağına giderse avıp olur. Aptal maptal, ne de olsa benim sadrazamımdır, duymasını istemem.

Padişah böyle söyledi ama, yine de bu fıkraların sık sık kendisine anlatılmasını istiyor, sadrazamının aptallıklarına katıla katıla güliüyordu.

Muhbirbaşı, kimin çıkardığı bilinmeyen bu yıkıcı fıkraların bütün saltanat makamını, bu arada kendi yerini de çürütüp yıkacağını düşünerek, bunları sadrazama anlatmayı düşündü. Sadrazam, elbet kendisiyle alay edildiğini anlar, bu tür fıkraların uydurulmasını, anlatılmasını yasaklardı. Uygun bir zamanını kollayıp sadrazamın konağında o fıkralardan birini anlattı. Sadrazam öyle güldü, öyle güldü ki, orda olanlar da kahkahaları bastılar.

— Bunun gibi daha başka fıkralar var mı? diye sordu. Muhbirbaşı,

— Çoğtur efendim... deyip, öbür fıkraları da anlattı.

Güle güle sadrazamın gözlerinden yaşlar hoşandı.

— Gerçekten çok gülünçlü fıkralar, dedi, üstelik bizim reis-ül-küttab'ın aptallıklarını da çok iyi ortaya koyuyor. Gelgelelim, adamın kulağına giderse avıp olur. Aptal maptal, ne de olsa bizim reis-ül-küttabımızdır. Kendisiyle alay edildiğini duymasını istemem.

AZİZ NESİN

Muhbirbaşı ille de görevini yapmak istediğinden, bir uygun zamanını bulup, başka çağrılıların da bulunduğu bir gece, o fıkraları reis-ül-küttap hazretlerinin konağında anlattı. Reis-ül-küttap hazretleri kasıklarını tuta tuta güldükten sonra,

— Çok, çok güzel alaylı fıkralar bunlar, dedi, bizim dahiliye nâzırının aptallıklarını da ne iyi anlatıyor. Ne var ki, adamın kulağına giderse ayıp olur. Aptaldır maftaldır ama, ne de olsa aynı yerde görev yapıyoruz, duymasını istemem.

Muhbirbaşı, yine bir punduna getirip o fıkraları Dahiliye nâzırına anlattı. Dahiliye nâzırı, kahkahalarla gülerken, fıkraların Maliye nâzırının aptallıklarını açığa vurduğunu söyledi. Son olarak fıkraları anlattığı bir nâzır, nerdeyse gülmekten çatlayacaktı.

— Aman ne güzel alay etmişler bizim genel müdürle, dedi, ama adamın kulağına giderse ayıp olur, duymasını istemem...

Genel müdür, Muhbirbaşı'ndan dinlediği aptallık fıkralarına öyle güldü ki, nerdeyse bayılacaktı.

— Ay aman ne hoş fıkralar bunlar, dedi, hem de bizim falanca dairemizin müdürünün aptallıklarını ortaya koyuyor. Ne olursa olsun, yine de duymasını istemem. Adamın kulağına giderse ayıp olur.

Muhbirbaşı, fıkraları falanca dairenin müdürüne anlattı. Falanca dairenin müdürü de kahkahalarla gülerken, yardımcısının aptallıklarıyla alay eden bu fıkraları, onun duymasını istemediğini söyledi.

— Ne de olsa bizim yardımcımızdır, kulağına gitmesini istemem.

Muhbirbaşı'ndan fıkraları dinleyen falanca dairenin müdür yardımcısı ise, bu fıkraların şube müdürü için çıkarıldığını söyleyip,

— Evet, aptalın tekidir ama, ne de olsa şubemizin müdürüdür, duymasını istemem.. dedi.

Şube müdürü ise, Muhbirbaşı'ndan duyduğu fıkraların, kısım şefinin aptallıklarıyla alay için uydurulduğunu söylüyordu. Kısım şefi, fıkraları dinlediği Muhbirbaşı'na, kahkahalarla gülerken, bunların olsa olsa ancak, dairede çalışan, baremin en alt basamağındaki bir memur için uydurulmuş olabileceğini söyledi.

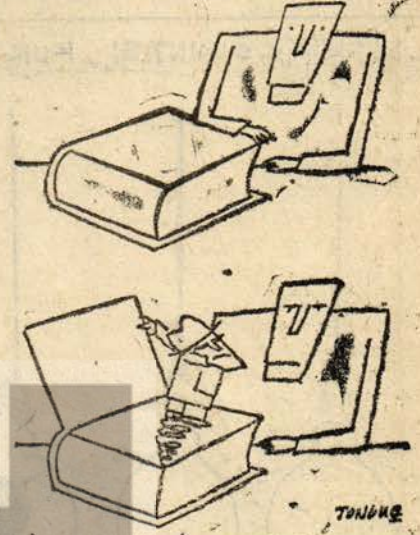
Muhbirbaşı'nın bütün istediği, fıkraları anlattıklarından birinin olsun, bunların kendisi için uydurulduğunu sanıp kızmıyordu. Çünkü herhangi bir kızarsa padişah başta olmak üzere sadrazam ve nâzırlar ve ilerigelenler bu aptallık fıkralarına hedef olmaktan kurtulacaklardı.

Muhbirbaşı söylenilen dairedeki baremin en alt basamağındaki dargelirli memura aptallık fıkralarını anlattı.

Memur gülmedi. Bu fıkraları dinleyip de gülmeyen ilk insan oydu. Gülmek şöyle dursun, Muhbirbaşı arkaarkaya fıkraları anlattıkça rengi uçu, sarardı, korkudan titremeye başladı. Sağına soluna baktı, kimse yok... Arkasına baktı, kimye yok... Muhbirbaşı'na titreyen bir sesle,

— İnanın, bu fıkraları ilk sizden duyuyorum... dedi.

Muhbirbaşı, geniş bir soluk aldı. Ensonunda suçluyla yakalamıştı.

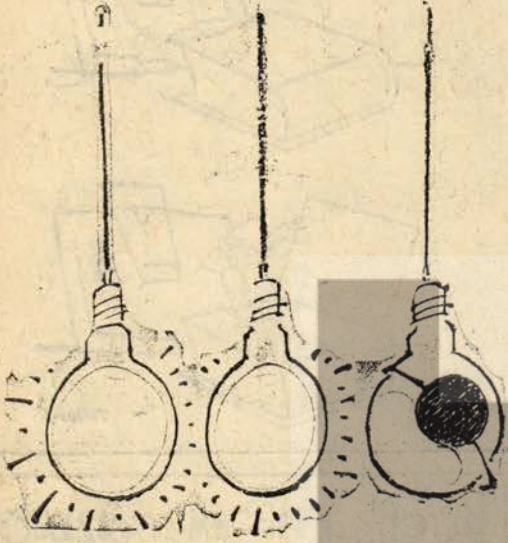

KÜÇÜK REFORM SÖZLÜĞÜ

Müseyin Baş - Onat Kutlar

- REFERANDOL** — Bir ileri beş geri tarzında yapılan modern reform dansı.
- REFORMASYON** — Mason locasında gizlice yapılan reform. (lütfen aramızda kalsın.)
- REFORMİT** — Mit haline gelmiş reform.
- REFORMATİK** — Otomatik reform.
- REFORAYELKEN** — Tam yollu reform.
- REFORTAJ** — Reform'larla ilgili bitmez tükenmez röportajlar.
- REFORMANDUM** — Reformların halk tarafından kabul edilip edilmediğini anlamak için düzenlenen bir brifing'te yapılan demokratik oylama işlemi.
- SANTRAFORM** — Merkezîyetçi reform anlayışı.
- SİNEFORM** — İster istemez sineye çekilen reform.
- ŞOFORM** — Taksilere saat açtırmayı amaçlayan dehşet verici reform.
- ŞEREFORM** — Âdil ve şerefli reform.
- ŞEKERFORM** — Bir miktar sade suya bir parça şeker karıştırılarak elde edilen reform. (Az, orta ve ziyadebir şekilleri mevcuttur.)
- TELEFORM** — Telefon emriyle gerçekleştirilen reform.
- TETRAFORM** — Reformanı hastalığında ateşi düşürmek için makattan tatbik edilen bir çeşit fitil.
- UNIFORM** — Askerî reform.
- TERMAFORM** — Ayağı serin, başı sıcak tutan reform.
- SETREFORM** — Bâbüli kâtiplerinin Üsküdar'a gider iken yaptıkları reform.
- PLATFORM** — Pestil haline getirilmiş düz reform.
- REFORDİNARYÜS PROFORM** — Yeni üniversite reformundan sonra yüksek ülema'ya verilecek unvan. (Bitti)

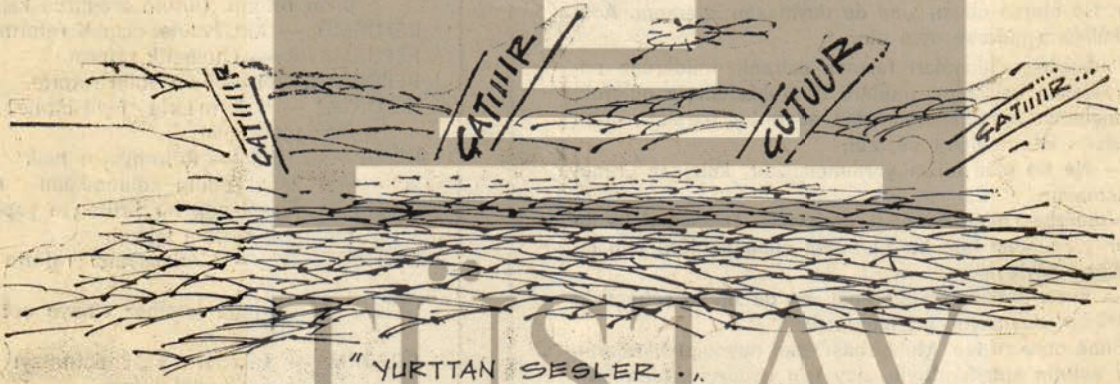
- ELEKTRİK SIKINTISI, KURAKLIK VE YAğMUR BOMBASI ÜZERİNE . -

YAZISIZ

- AMAN, BİR AMPULLÜ SÖNDÜR !..

" YURTTAN SESLER .. "

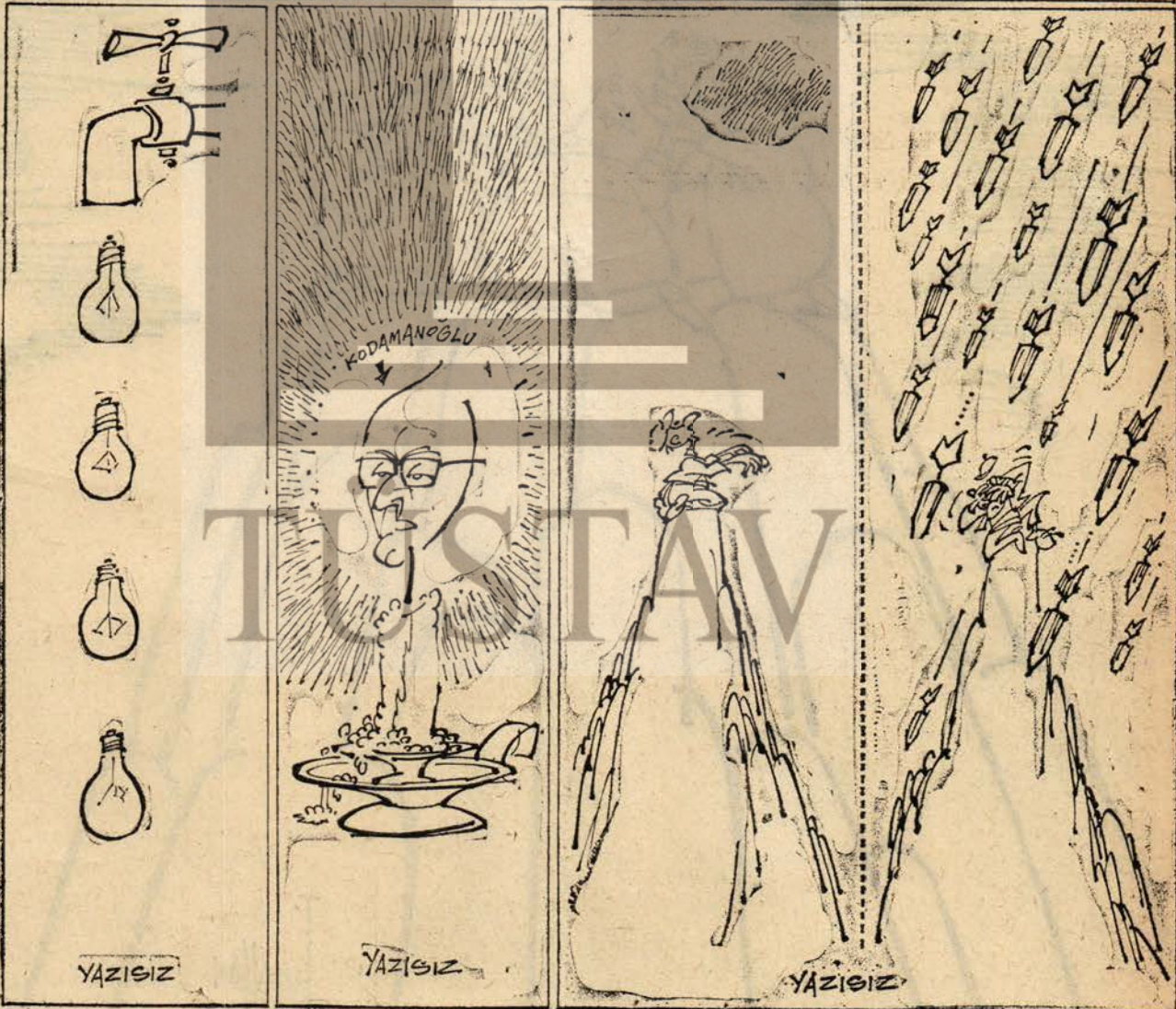

ENDİŞE
EDİLECEK BİR
DURUM YOKTUR.

PÜR NÜR O MEVKİ !..

Melen Sarıyar Barajını gezdi

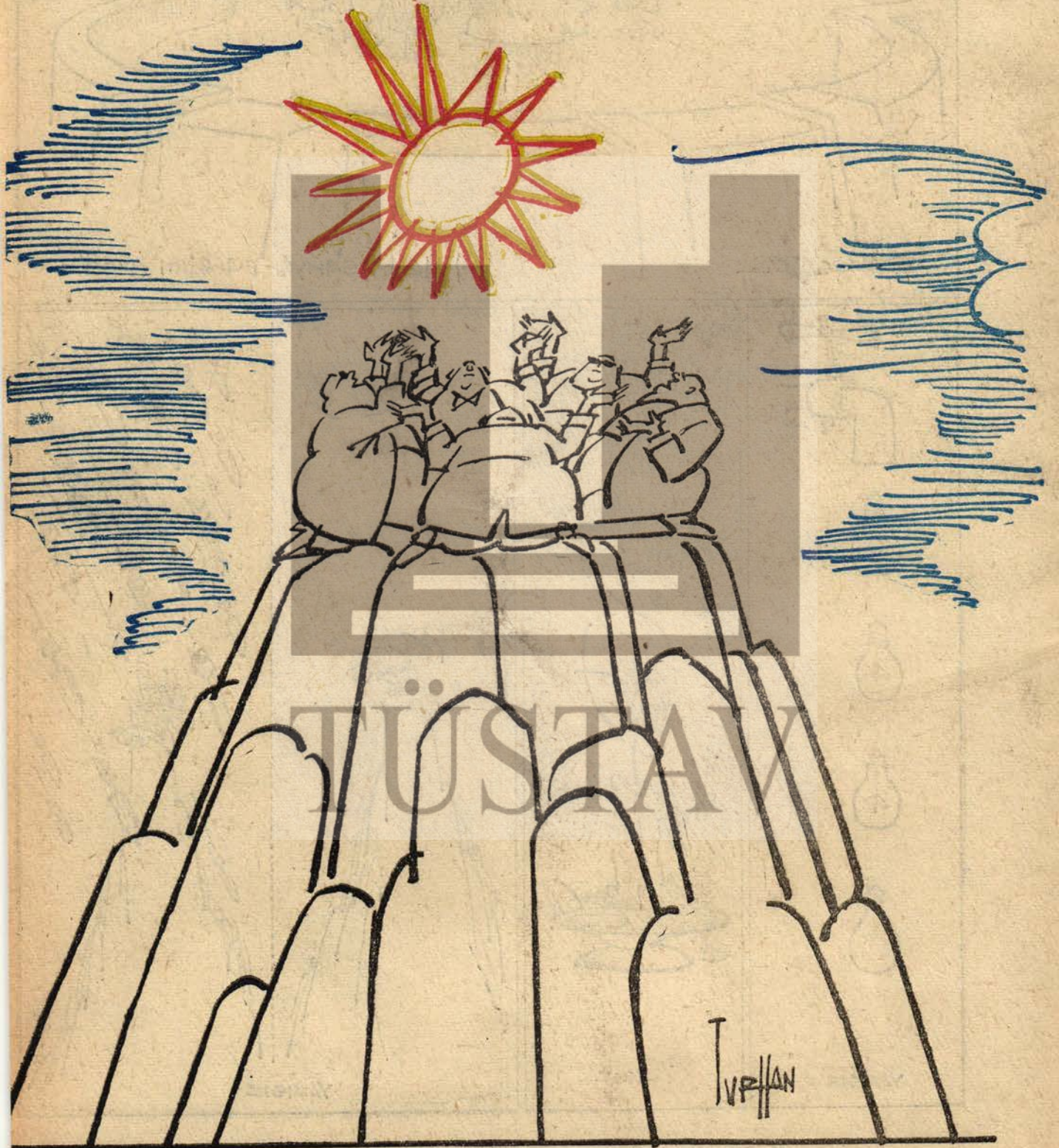
YAZISIZ

YAZISIZ

YAZISIZ

Elektrik darlığı havaların kurak gitmesine bağlandı

(Basından)

«ELEKTRİK DUASI»